БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылдан үнделип эгелээн

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1972 чыл. АВГУСТ 11 ПЯТНИЦА № 188 (8956). ортаа 2 кон.

Шахтёрлар хүнүнге

Соңгу чүктүн «Западная» шахтаазының дагжылары Шахтёр хүнүнге аддар кылдыр алган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүсеткен. Олар чыл эгезинден бөөр планнан ажыр үүс мүн тонна одаар чүүлдү берген. Бо болаа Печора хөмүр-даш бассейнинде эң эки көргүзүүлүр.

Чүрттүн кыдыкы соңгу чүгүнде хөмүр-даш тывынының өң улуг бүдүрүлгезинин коллективи үзүктелиннинин чок ажылдап, хүн бүрүде бүдүрүлге даалгазын ажыр күүседип турар. Хөмүр-даштың үш үүрүг бүрүзү хүн бүрүде 1.100 тонна ажыг хөмүр-дашты берип турар.

Ийнги кварталда Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының түңнелдерин ӨАУгаар СССӨ-ниң Хөмүр-даш үлепүр министерствозунуң болгаш хөмүр-даш үлепүрүнүн ажылчыныларының профсоюзунуң Төп Комитединиң шилчиир Кызыл түгүн шахтага тывыскан.

Инте,

Коми АССР. Й

(СЭТА-ның корр.).

ЧАРЫШТЫҢ ТИИЛЕКЧИЛЕРИНГЕ АЛДАР!

Ниитиниң малынга быжыг чем-суурну тургузар планын Каа-Хемниң „Тиилелге“, „Октябрь 14 чылы“ колхозтар кымны-даа мурнай күүседипкен

«Тиилелге» колхоз мал чеми белеткээр бригаданы тургузуп алган, ол бригаданы кыш болурга кыштагларже мал чемнери, чае болурга—хову-шөлдерже чемнипчидилгелер сөөртүр, чазын, чайын—сиген шөлдерин суттарар кылдыр организастаан. Бригадада доктаамал ажылдап турар мурнакчыларның чамдыктары-биле танышыңар.

ЧУРУКТАРДА: (үстүнден куду): мал чеминиң бүдүн чартык чыл курлавырын тургузарынга шылгараан «Тиилелге» колхозтуң механизаторлары, Тыва АССР-ниң алдарлыг механизатору Д. Д. Даваа, трактористер П. Я. Мисухин, А. Ф. Романов, А. Л. Молодых, С. Ө. Өшкү-Саар, М. Н. Зацепин.

ЧАГЛААЛЫГДА САРААТТАР

Долгандыр шиви, пөш, дыт, хадың бүрээн тайга эдээ. Сой улуун ол ынчаар куду бадарга, «Тиилелге» колхозтуң төвү — Ильинка суурдан ырак эвесте ажыл-агыйның сиген кезер шыктары ында чаттыла берген чыдар. Дыка үр аяс хүннер, сигенчилерниң сеткил-сагыжын өөртү каапкан, бөгүн доозуп алган-ва болгай силер дээн ышкаш, эртен бичим-таңыстаан. Кайнаар-даа көөрге, шыктар дургаар сараат-ла, сараат.

Бо черниң чурттакчылары ону Чаглаалыг дижир. Өске черлерниң сиген шөлдеринден онзаланыр чери-даа чок кылдыр көстүр. Ынчалза-даа сарааттарның ында сырый-сырый, кожа-кожа турупканын кижи баштай көрүпкеш, кайгай бөөр. Улуг-ла дээрге, 50—60 метр черде-ле бир сараат турар. Бо дээрге мында ажылдап турар кижилерниң ол байлак сигенниг черин чөп ажыглап турарының түңнелидир. Бодап-даа көрүңерден: Чаглаалыгда сиген кезер черлериң бир гектарындан-ва бо чылын үк колхозтуң механизаторлары болгаш сигенчилерге 20 центнерни алган. Ол дээрге ортумаа-биле саная-рга ындыг-дыр.

Бис аңаа чеде бергенивисте, колхоз даргазының орадакчызы кол агроном А. А. Мусихин шагда-ла ында, звенолар удуртукчулары, тус-тус механизаторлар-биле сумелешкен чорун тур. Шыкта чыскаай тургузуп каан дырбаатарлыг, бөлдүрүкчүлерлиг, сарааттакчыларлыг, сиген кестирер машиналарлыг «Беларусьтар» ногаан черниң аян-шинчилиинге көк болгаш хүрен өңнерин немеңкен көстүп турду. Сарааттакчылыг бир ындыг агрегаттың чаныга чеде бөөривске, шала чавыс дурт-сыныг, делгем төректиг, бажының дүгү өлере берген болза-даа, ындазында сергээ хөлчок механизатор эриилдерни дыңыдып базын тур. Таныштывыс: бирги звенонуң удуртукчузу хоочун механизатор Феофан Михеевич Кудрявцев ол болду. Бүгү амыдыралы чер-биле, оон берип турар байлаа-биле холбашкан кижилерниң бирозин бо дээрзин баштайгы беседазыстан-на илерей берген.

— Өске черлерден ылгалыр үвези-даа чок, шыт ышкаш шык-ла-дыр бо. Мынча хөй сарааттар кожа-кожа тургулаштар кылдыр канчал ындыг дүжүүкүр болдуруттар арга-лыг болганыңар ол, Феофан Михеевич? — деп, оон айтырдывыс. Ол үр-даа боланмайн, дүлүүрүн черге салып каап, хүлүмзүрбүшаан харылай-дыр:

— Хамык ужур дээрге, бо черниисти каныг эдилеп турарывыста — дээш, ханы боданы берди.— Сиген-даа төлүн, тараа өстүрер-даа черлерни өөр ажыглап билир хөрек. Оон тодаргай чижээ, силерниң бо көрүп, магадан айтырып турарыңар бо-дур. Бистиң бригадавыстың оолдары шупту ол дутайын эки билип турар. Бо сиген шөлүн бис чазын бир суттардывыс. Ол-шык Чаглаалыгга элбек болур чер. А кажан суттарып алганда ол улам магадылалдыг болур болгай. Оон ындай бо шыктарга Афанасий Андреевичниң айтыышкызы-биле — (ынча диттеш, чаныда турган агрономунче сегелиби-ле айты тыртып кагды)— чемнипчидилгелерни база төккен болгай бис.

Оон ындай бистиң бо хире өөр дүжүүтү аң турарывыстың бир чажыды үе-шагны, сиген ажаан алырының чөп ажыглап турарывыста дизе черле ажыгбас боор. Феофан Михеевич—деп, ийнги звеночу Анатолий Молодых чугаага киржи берди. Шилгедек дуртсыныг, чазык арыныг, бо удуртукчу демгизинден орончок аныяк. Шынап-ла адыг ышкаш, аныяк эр бистиң беседалажыр турарывысты көргеш, чаныыска чеде хонуп келгенни эскербоор болдувус.

«Беларусь» тракторнуң сиген болдуре иттирер медээжок улуг айыыр ышкаш демир салааларлыг дерилгезин соонга кожар кылдыр таарыштырган. Ол эпчок. Тракторист сиген болдуре иттирерде мойну шылагыже хая көрнүп алган дедирлевдир чорту тура хүнзээр. А ында ындыг тракторларны көөрүвүске шуптузунуун мурнунда тускай каңнап турган кожуп алган болганын эскерип каап, оларның бирозинге чеде кылаштап келген бис. Бистиңбиле аныяк эр беседалажы берди. Ол болза база бир мурнакчы сигенчиниң бирозин, Серен-оол Өлчеевич Өшкү-Саар болду.

— Сиген болдүрерде тректорну мынчаар эде дерип алыры эптиг дээрзин бис өске мурнакчы ажыл-агыйларның дуржулгазындан билип алган, боттарывыс борта ынчаар кылып алган бис. Ам дээрге магалыг эптиг болган —дээш, биске ону бүзүредири-биле хөделип турган тракторунче үнгеп оон аспактарын өрү-куду өөдүртүүледидаа. Механизатор оон дүжүп келгенде арыынче көрүптеримге, сеткили ханган көрүп тур.

Ол аразында механизаторлар тус-тус ажылдарынче белеткени берилер, Бис кол агроном-биле беседавыс уламчылап, сигенчилер-биле танышып чорун тур бис. Бо черниң чайгаар үнген сигени ону эдилеп турар кижилериң сатып човангыр ажаалдазындан улам-на хөй дүжүүтү белеткээлекчилери уткаан.

Даштыкы журналистерни оон соонда СЭКП обкомунга хүлээп алган. СЭКП обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң, СЭКП Кызыл хооркомунун, хоорхүүскомнуң база ол ышкаш республика солунларының, телевидение болгаш радио талазы-биле комитеттиң удуртукчу ажылдакчылары беседага киривикеннер.

Беседаның үезинде СЭКП ТК-ның кежигүнү, СССӨ-ниң Дээди Совединиң депутады эш С. К. Тока даштыкы журналистерге Тываның төөгүүзүнүң дутайын тодаргай чугаалап берген. Тыва улустуң революция мурнунда үезин, оон көзүн, ядыы-түрүкти чуртташ, бижик-билин чок чоранын чугаалап берген.

Партияның болгаш чазактың мерген угаанныг ленинчи национал политикалының ачызында совет эрге-чагырга ылдарында тыва черге, республиканың ажылчы чоннарының амыдыралынга болган улуг чаартылгаларның дугайында база журналистерге ол тодаргай чугаалап берген. СССӨ-ниң бүгү улустарының акы-дүнмалышкы дузаламчызының ачызы-биле Тываның ажылчы чоннары сууржүн бейдалче шилчээн, коллективизацияга үндезилеп, көдээни социалистиг өзү-биле чаартырынга улуг чедишкиннерни чедип алган.

Республикада индустриализацияны боттандырган, элээн каш адырның үлепүр бүдүрүлгелери өзүп келген. Тулугну улуг хемчоолдин-биле чоруткан, хоорайлар, суурлар өскүлеп келген, чаа-чаа үлепүр бүдүрүлгелерин тудуп турар.

Тыва культура тургузуушкунунга онза улуг чедишкиннерни чедип алган. Сес чылдың өөредилгеан бүрүн боттанган, ортумак өөредилгеже шилчилгени боттандырып турар. Тываларның он мүн ажыг уруглары күрүнеңи долу хандырылгазында ооренип турар. Революция мурнунда ядыы-түрүкти чораан аратларның оолдар, кыстары ам эртемденнер, эмчилер, инженерлер, көдээ ажыл-агыйның болгаш үлепүрүүн тускай эртемнигдери болу берген. Тыва чечен чугаал болгаш уран чүүл чүүлү бистиң чурттуста эвес, харын оон ырак даштында сурагжаан. Тываның ол бүгү чедишкиннерин Төрээн чурттуң дээдиш шаңналы-биле демдеглээн, оон түгүнде — Ленин орден бар. Республиканың ажыл-ажылчылары өөрү-өөрү чедип турган-бурулуштары-биле, кады ССРӨ-ниң 50 чылын уяс ажылагыйының болгаш культураның бүгү адырларында чаа-чаа чедишкиннер-биле уткуурунга белеткешин турар.

СЭКП обкомунга болган беседаның соонда даштыкы журналистер болгаш республиканың партия база совет ажылдакчылары В. И. Ленинниң тураскаалызынга чечектер салганнар.

Хүнүүн ийнги чартыында даштыкы журналистер Кызыл хоорайның чоогунда чемерге чорааннар. Олар республиканың пайысылалы-биле таныжарлар, Хову-Аксы суурга барып, «Тыва кобальт» комбинаттың ажылдакчылары-биле ужуражылаар. Оон соонда олар Чөөн-Хемчик районга барып, көдээниң ажыл-ажылчылера-биле ужуражылаар. Журналистерниң Тыва-биле таныжары Ак-Довуракка баары-биле доостур, олар анда ажылчыныр, тудугжулар-биле ужуражылышкынарны кылырлар.

Бо чурумта—даштыкы журналистер болгаш партия болгаш совет удуртукчу ажылдакчылары В. И. Ленинниң тураскаалызынга чечектер салганының соонда.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

ЧЕДИИШКИНГЕ ДОКТААВААННАР

Сиген белеткелиниң талазы-биле алган социалистиг хүлээлгелерин республикада баштай доозупкан, ол дугайын СЭКП Тыва обкомунга, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге рапорттаан ажыл-агыйларның бирозин Каа-Хем районда «Октябрь 14 чылы» колхозтуң даргазының орадакчызы, колхозтуң кол экономизи К. А. Андреев-биле бистиң корреспондентилеривис ужуражып, оон-биле кыска интервьюну алган. Ол дугайын моон аланда парладывыс.

— Ажыл-агыйда мал чеминиң курлавырлары ам бо хүннерде кайы хире болу бергенил, Константин Андреевич?

— Бистиң колхозтуң ажылчылери бо чылын малдың баш санын өстүрер, оон продуктулуун бедидериниң хөрөнге эргежок чугула чем белеткелинче улуг кичээнгейни салган деп чугаалаза хөөредиг болбас. Бо юбилейлиг чылда колхоз шупту 10754 центнер чайгаар үнген болгаш тарымал сигенни белеткеп алырын хүлээлгеаинде айыткан. Күш-ажылды организастаарын үндезиви-биле экижитхениниң болгаш сиген белеткелинде киржип турар кижилериң материалдыг болгаш моральдыг сонуургалын көдүрер талазы-биле колхозбаштаар черинин, партия болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларының кичээнгей салганының ачызында эрткен чылдардан орончок дээре көргүзүүглериг болганывыска өөрүп турар бис — деп ол бодувуң тайылбырын эгелээн.

Бо хүнге чедир сигенчилер 11300 центнер сигенни белеткеп алган болгаш ажылагыйда сиген белеткелин амдаа чедишкиниг үргүлчүлеевишаан.

Моон мурнунда чылдарда бистер база-ла өске ажылагыйлар ышкаш мал чеминиң белеткелинге буу-хаа, өйү чедип кээрге, кижилерни удур чыгаан, оон сигенчи бригада чечелээш, орта бүгү колхозчуларны киришпирер турдувус. Ам ильинкажылларның дуржулгазы-биле бүдүн чыл дургузунда чүгле ону кылыр тускай бригаданы тургузуп ал, ында доктаамал киржип турар кижилерге немелде база шаңнал төлевирлериң тускай чурумун доктаткан бис. Чижээ бир звенонуң нормазы 250 центнер, а оон хөй центнер бүрүү дээш 30 көпеектен немей төлөөр болгаш 50 центнер бүрүү дээш 35 көпеектен, аккорд-шаңналдыг системаны өзүгаар төлеп турары доктаттынган. Бир звено 300 центнерден ашыр сарааттаан, белеткеп алган болза, ол дээш 35—40 көпеектен шаңнал төлевирни тывыспышаан, боттарының белеткеп алган сигениниң 5 хуузун оларга халаска бөөр.

Шак мындыг материалдыг деткимче кижилериниң сигеи белеткелиге сонуургалын бедидип, оларның харысалгазын улгаттырын турар. А олар боттарының хуузунда малынга сиген белеткээринге үе чарыгдавайн барып болуру база-ла чүгле оон хамаарыр болганда сонуургал улуг.

— Эргкен чылын 320 гектар черниң тараазын чыттыр болгаш дорт кестирип аптар арга-лыг болган кижи чүве бо— деп, директор комбайнерлериниң бирозинче айыткан чугаалай-дыр.— Бо чылын кандыг хүлээлгелиг ийик сен, моң, Саша?—диттеш, Санчатче коруун, айтырыг салды. Александр хүлүмзүрүн харылай-дыр:

— 400 гектарны чыттыр кестирер сорулгамның 30-ун бөгүн кестиннеги ол-дур! 100 гектарны дорт кестирер мен ийин, Николай Иванович.

— Кестинген участоктуң бир гектарындан ортумаа-биле чеже чеде бөөрил?

— Чүү-даа болаа 10—11 центнер болур хире — деп, тавычаларже көрүп тура директор чугаалай-дыр. Бо ажыл-агыйда тараа ажаан алышкынының эгези салдынган. Баштайгы тавычалар-биле, бүрен-хемчилер!

Интервью

— Сиген кезилдеэнин кажан эгелээн силер?

— Чогум кестирип киргенивис — июль 10-дан. Ынчалза-даа ол айның 19-ка чедир шоолуг-ла шуудан чадажып турган бис. А оон эгелээш-ле ам кидин түлүктөп киргеп чүве.

Сигеннин дүжүткүрү өске чылдардаазындан өрүлевейн турар. Чайгаар үнген сигениң бир гектарындан-на 5,4 центнерни алдывыс, а чаңгыс чыдыг сигеннерни — 50 центнер болган, хөй чыдыы —25—30-дан өрүлевес. Ындыг болганда колхозтуң бо чылын мал чеминиң белеткелин мурнай доозуп турары — ол дээрге ында ажылдап турар кижилериң ортузунга массаполитиктиг ажылды, социалистиг чарышты дээштиг организастаанының, сигенчилериң сонуургалын бедиткенивистиң ачызында чедип алдынган. Бедүүн чем белеткелиде ажылдап турарының аразында Александр Маслов, Дмитрий Абрамов, Владимир Двоеглазов, Николай Башмаков олар ышкаш ажыл-ижиге кызымаккай мурнакчыларның эрес-шудургу чоруу борта улуг рольду ойнаан. Сиген белеткели бистиң ажыл-агыйда ам-даа үргүлчүлеп турар — деп, ол түңнеп чугаалаан.

БАШТАЙГЫ ТАВЫЧАЛАР

ССРӨ-ниң тургустунганындан бөөр чартык чүс чыл болур улуг байырлал чылының бедик дүжүдүн ажаан алырынче баштай кириптер арга-лыг болган ажыл-агыйларның бирозин «Бурунгаар» совхоз болганы таварылга эвес. Орта белеткелдиг ында кайы хире чоруп турарын хынап көөр комиссия август 8-те чедип келгеп, ажыл-агый тараа ажаан алышкынынга багай эвес белеткелдиг ужуражып турар деп саная. Ол үүнче чедир сентелгете кирее чогуур 25 тараа комбайнларының 22-ги белеминиң шугумунда турган. Арткан үш комбайн ам бо хүннерде доостур деп турар.

Тараа шыгжаар черлер, шаңнар болгаш тараа арылаар машиналар, дериг-хереклер-дер бүрүн белен, ажаан алышкынга киржир механизаторлар четчелеттинген.

Совхозтуң шөлдериниң улуг кезиниде бо чылын тараанын үнгени тергиин. Чамдык черлерде харын-даа кажарарын, ангылай кестирип кириптер чеде берген. Ындыг хүн келген. Август 9-та совхоз төвүдеп ырак эвесте 60 гектар арбай тараан участокче шенелде кезилдеге үш комбайны чоруткан. Механизаторлар ол тараны тавычалай кестирер четкен деп көргеш, шуут кестирип киргеп.

Баштайгы тавычаларны кестирер эргени совхозтуң механизаторларының иштинден ол мергежилге 14 чыл болуп турар дуржулгалыг комбайнер Николай Павлович Залога-биле 7 чыл стажтыг комсомолчу механизатор Александр Чатович Санчат олар чедип алганнар. Олар ийилээ Кускуннугаун 80 гектар арбайын кежээкиниң 6 шак четкелекте бүрүн доозупкаш, директор Н. И. Малышевке көөп илеткээннер.

Николай Иванович совхозтуң чаа дүжүдүүн баштайгы кестирикчилерни улуг өөрүшкү-биле утпуп алган, оларның дериг холдарын дыңыг тудуп, сонуургаан айтырыгларын салып турда чеде берген бис.

— Эргкен чылын 320 гектар черниң тараазын чыттыр болгаш дорт кестирип аптар арга-лыг болган кижи чүве бо— деп, директор комбайнерлериниң бирозинче айыткан чугаалай-дыр.— Бо чылын кандыг хүлээлгелиг ийик сен, моң, Саша?—диттеш, Санчатче коруун, айтырыг салды. Александр хүлүмзүрүн харылай-дыр:

— 400 гектарны чыттыр кестирер сорулгамның 30-ун бөгүн кестиннеги ол-дур! 100 гектарны дорт кестирер мен ийин, Николай Иванович.

— Кестинген участоктуң бир гектарындан ортумаа-биле чеже чеде бөөрил?

— Чүү-даа болаа 10—11 центнер болур хире — деп, тавычаларже көрүп тура директор чугаалай-дыр. Бо ажыл-агыйда тараа ажаан алышкынының эгези салдынган. Баштайгы тавычалар-биле, бүрен-хемчилер!

Даштыкы журналистер Тыва-биле таныжып турлар

Капиталистиг чамдык чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының парлаага органнарының база Африканың хөгжүп орар чурттарының демократиг парлаагазының бөлүк корреспондентилери дүүн Кызылга чедип келгеннер.

Бөлүктүң составында киргеннер: **Колин Ульямс**—«Морнинг стар» солун (Англия), **Одилон Тэа** — «Оройа» солун (Гвинея), **Хуберт Кушнин** — «Унзере цайт» солун (ГФР), **Ромола Какавалле** —«Унита» солун (Италия), **Берт Уайт**— «Канадиен трибюн» солун (Канада), **Харамбус Харамбуе**—«Харавга» солун (Кипр), **Луис Готуссо** — «Унидад» солун (Перу), **Рикардо Сакслунд** — «Эль Популар» солун (Уругвай), **Хидео Сакамото** — «Акахата» солун (Япония). Оларның сорулгазы — ССРӨ-ниң тургустунганының 50 чылы-биле холбаштыр бүгү улустарының совет ог-бүледе сайзырап турары-биле, оон иштинде Тываның экономиказы болгаш культураазы-биле таныжары болуп турар.

Даштыкы журналистерни аэродромга хөй-ниитинин төлээлекчилери, республиканың парлаагазының, телевидениениң болгаш радиозунуң төлээлекчилери уткаан.

Даштыкы журналистерни оон соонда СЭКП обкомунга хүлээп алган. СЭКП обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң, СЭКП Кызыл хооркомунун, хоорхүүскомнуң база ол ышкаш республика солунларының, телевидение болгаш радио талазы-биле комитеттиң удуртукчу ажылдакчылары беседага киривикеннер.

Беседаның үезинде СЭКП ТК-ның кежигүнү, ССРӨ-ниң Дээди Совединиң депутады эш С. К. Тока даштыкы журналистерге Тываның төөгүүзүнүң дутайын тодаргай чугаалап берген. Тыва улустуң революция мурнунда үезин, оон көзүн, ядыы-түрүкти чуртташ, бижик-билин чок чоранын чугаалап берген.

Партияның болгаш чазактың мерген угаанныг ленинчи национал политикалының ачызында совет эрге-чагырга ылдарында тыва черге, республиканың ажылчы чоннарының амыдыралынга болган улуг чаартылгаларның дугайында база журналистерге ол тодаргай чугаалап берген. ССРӨ-ниң бүгү улустарының акы-дүнмалышкы дузаламчызының ачызы-биле Тываның ажылчы чоннары сууржүн бейдалче шилчээн, коллективизацияга үндезилеп, көдээни социалистиг өзү-биле чаартырынга улуг чедишкиннерни чедип алган.

Республикада индустриализацияны боттандырган, элээн каш адырның үлепүр бүдүрүлгелери өзүп келген. Тулугну улуг хемчоолдин-биле чоруткан, хоорайлар, суурлар өскүлеп келген, чаа-чаа үлепүр бүдүрүлгелерин тудуп турар.

Тыва культура тургузуушкунунга онза улуг чедишкиннерни чедип алган. Сес чылдың өөредилгеан бүрүн боттанган, ортумак өөредилгеже шилчилгени боттандырып турар. Тываларның он мүн ажыг уруглары күрүнеңи долу хандырылгазында ооренип турар. Революция мурнунда ядыы-түрүкти чораан аратларның оолдар, кыстары ам эртемденнер, эмчилер, инженерлер, көдээ ажыл-агыйның болгаш үлепүрүүн тускай эртемнигдери болу берген. Тыва чечен чугаал болгаш уран чүүл чүүлү бистиң чурттуста эвес, харын оон ырак даштында сурагжаан. Тываның ол бүгү чедишкиннерин Төрээн чурттуң дээдиш шаңналы-биле демдеглээн, оон түгүнде — Ленин орден бар. Республиканың ажыл-ажылчылары өөрү-өөрү чедип турган-бурулуштары-биле, кады ССРӨ-ниң 50 чылын уяс ажылагыйының болгаш культураның бүгү адырларында чаа-чаа чедишкиннер-биле уткуурунга белеткешин турар.

СЭКП обкомунга болган беседаның соонда даштыкы журналистер болгаш республиканың партия база совет ажылдакчылары В. И. Ленинниң тураскаалызынга чечектер салганнар.

Хүнүүн ийнги чартыында даштыкы журналистер Кызыл хоорайның чоогунда чемерге чорааннар. Олар республиканың пайысылалы-биле таныжарлар, Хову-Аксы суурга барып, «Тыва кобальт» комбинаттың ажылдакчылары-биле ужуражылаар. Оон соонда олар Чөөн-Хемчик районга барып, көдээниң ажыл-ажылчылера-биле ужуражылаар. Журналистерниң Тыва-биле таныжары Ак-Довуракка баары-биле доостур, олар анда ажылчыныр, тудугжулар-биле ужуражылышкынарны кылырлар.

Бо чурумта—даштыкы журналистер болгаш партия болгаш совет удуртукчу ажылдакчылары В. И. Ленинниң тураскаалызынга чечектер салганының соонда.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

Узбек литератураның хүннери Тывада

Бистиң аалчыларывыс

Узбек ССР-ниң бөлүк чогаалчылары бистиң ак-көк Тывавысна бөгүн аалдап чедип келирлер. Олар Красноярск крайга болган «Енисейге ужуражылгалар» деп чечен чогаалдың декадазынга киришкеш, ам биске келирлери ол. Бөлүк чогаалчыларның аразында хоочун-даа, чалыы-даа салгалдың төлээлеичилери бар.

Абдулла Арипов, Шухтар Гулям, Кенесбай Рахманов олар шүлүкчүлер, а Озат Шарафутдинов — критик болуп турар.

Аалчыларывыс чогаалчыларның чогаалдарында социалистиг утка-шынарлыг, национал хевирлиг, чүгле Узбекистанның чурттакчы чонун эвес, а бистиң калбак делгем Төрээн чуртувустуң хөй нация номчукчуларын өөртүп турар чогаалдар хөй. Узбек чогаалчылар бистиң республиканың чамдык колхоз, совхозтарынга болгаш үлепүр бүдүрүлге черлеринге барып ында ажылдап, чурттап турар чон-биле таныжарлар.

Бо дээрге ССРЭ-ниң тургустунганындан бөөр 50 чыл оюнга турасказаткан акы-дүнмалышкы, чаңгыс улуг өг-бүле улустарның бүзүлбас эвиниң бир херечизи найыралдың аалдаашкыны болур.

Хүндүлүг аалчыларывыс! Силерниң-биле сагыш-сеткиливис ханызындан хөөрежип, утнуп алырынга белен бис.

Түңнелди кылган, тиилекчилерээн

Үнелиг кобальт концентрадын болдунар-ла хөйү-биле бөөр, бүдүрүлге онаалгаларын ажыр күүседирин чедип алыр деп сорулганы «Тыва кобальт» комбинаттың гидрометаллургия цегинин аныяк коллективи болдунуң мурнунга салган. Ол болза ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чылын төлептиг үткуурунга турасказаткан хүлээлгелер-дир. Ол байырлалга алдар кылдыр шалыпчы эзлчегде олар турупканнар.

Бо чылдың баштайгы чедиайларында социалистиг чарыштың түңнелдерин үндүрген. Ынчангаш гидрометаллургтарны төлептиг тиилелге-биле мактап болур, олар болза продукцияны бүдүрениниң болгаш саарарының чеди айлар программазын 100,4 хуу күүсеткен, оон түңнелинде бүдүрүлгениң дирекциязының парткомунун болгаш профкомунун шилчиир Кызыл түгүн апканнар.

Бүдүрүлге талазынга бедик көргүзүүлер-биле кадыгидрометаллургтар хөй санныг электроэнергияны болгаш химиктиг реагентилерни камнап алганнар.

Күш-ажылды коммунистиг өзү-биле көөру, ажылга мурнакчы аргаларны шинээдип алыры дээш шимчээшкинни калбартканы чарыштың чедишкиниг болурунга улуг-биле идигни берген.

Амгы үеде юбилейлиг Хүндүлүг аалчыларывыс! Силерниң-биле сагыш-сеткиливис ханызындан алыр эрге дээш социалистиг чарыштың эгелекчилери болгаш комбинаттың чаа хүлээлгелерин күүсеткен дир дээш демиселче металлургтарның күжениишкиннерин партия бюрозу болгаш цех комитеди мобилизастап турар.

(БИСТИҢ КОРР.).

ТЫВА АССР-НИҢ КУЛЬТУРАЗЫНЫҢ АЛДАРЛЫГ АЖЫЛДАКЧЫЗЫ ДЕП ХҮНДҮЛҮГ АТТЫ О. А. ТОЛГАР-ООЛГА ТЫПСЫР ДУГАЙЫНДА

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Культура тургузуушкунунга ачы-хавыяазы дээш, Тыва АССР-ниң Культуразының алдарлыг ажылдакчызы деп хүндүлүг атты Тываның дыс литература болгаш төөгүүнүн эртем-шинчилел институтунуң директорунуң орадакчызы Оон Арапханович Толгар-оолга тыпсыр.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Б. ДОЛЧАНМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Секретары К. БУДУК-ООЛ.

Кызыл хоорай, 1972 чылдың август 10.

ССРЭ 50

ЧУРТУВУСТУҢ ЭНЕРГЕТИКТИГ КҮЧҮЗҮ

ССРЭ-ниң электрижидилгезиниң улуг үе-чадаларының дугайында репортаж-чугаа

Чер бөмбүрзээнде эн-не улуг дээн Красноярскиниң суг күжү-биле ажылдаар электри станциязын хүлээп алганының дугайында актыга Күрүне комиссиязы ат салган. Улус ажыл-агыйынга бараан болур кылдыр 6 миллион киловатты дужааган, ол болза ГОЭЛРО планын ёзугаар тудуп тургузар ужурлуг турган үжен электри станциязының күчүзүн барык дөрт катап ажып турар.

ДИВНОГОРСК. Чоокта чаа Күрүне комиссиязы делегейде эн улуг Красноярск ГЭС-ти хүлээп алыр актыга ат салган.
ЧУРУКТА: Красноярск ГЭС-тиң машина залы. Ында кайызы-даа 500 муң киловатт 12 агрегаттарны тургускан.
Ю. БАРМИННИҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

„Советтериң VIII Бүгү-россия съездизи ажыттынар мурнуу чарыында ГОЭЛРО планының баштайгы экземплярын шуут-ла типографиядан В. И. Ленинге аппарып берген. Ооң даартазында специалистериң он ай иштинде ажылдап кылыы келген ажылын көргускен ол дептерлерни шуптузуп съездиниң делегаттарынга үлеп бөор ужурлуг турган. А ол хүн Улус Комиссариадының Даргазы ооң арыныварын ажыдып көрүп олурган.

Салдынган сорулганың утка-шыварын уран-чеченн-биле чуруп көргускен чу[illegible]ту Ильич дыка-ла сонуургап көрген: ооң дал ортузунда «электрификация» деп бижээн чүректи чуруп каан, шак оортан кижиниң аъш-чем, идик-хеп, оран-сава, транспорт, культура талазы-биле амыдыралчы негелдерни көргускен хана-характарже хөреддер челенгителип чоруткулаан. Чүгле беш күзелди ында айыткан! Ынчалзадаа олар чок болза амыдырал-даа турбес. Ынчыг чаагай кежиктерни үрегдөөпкинге, ядыы-түрүкү, аш-чут чоруктарга таварышкан чурт ГОЭЛРО планын ёзугаар тудуп тургузар ужурлуг, ол болза 8,8 миллиард киловатт-шак электри энергия база демги үстүнде айыткан үжен электри станциязы-дыр.

Эвезштен эгелээн бис. Ынчалза-даа Ильич бодунуң «Коммунизм — ол дөрге бүгү чуртту электрижидерин Совет эрге-чагырга-биле каттыштырганы ол болур» - деп, төөгүлүг сөстерин чугаалаарда, чүгле ол дугайын бодаан эвес. Ол ханы уткалыг сөстер партияның ийиги программазы, Советтер чуртунуң экономиктиг программазы апарган.

Амгы үеде ГОЭЛРО-нуң ленинчи планы чүс-чүс катап ажыр күүсеттинген.

ССРЭ-де улуг хөгжүлделиг социалистиг ниитилел тургустунган.

Ол факт-барымдаалар — Ильичиниң программыг сөстерин амыдыралга, бистиң чуртка коммунистиг ниитилелди тургузарының практиказынга күүсеткени ол болур. Чартык чүс чыл мурнунда сактып четпес берге чорук деп санап турган чүүлдү хостаттынган улустуң бижиг тура-соруу шак ынчаар херек кырынга боттандырып тургускан-дыр. Тоску беш чылда электри энергиязы ажылдап үндүрерин бир триллион ажыг киловатт-шак чедирер деп сорулганы СЭКПниң XXIV съездизиниң салганын сактып көрөлицерем!

«Чурттуң бүгү улустарының Совет Социалистиг Республикалар Эвилелинге сырый каттыжышкыны кайы хире байлак үре-түңнелдерни бээрил, келир үеде ол чогум кайы хире калбак арганларны ажыдып берип турарыл дээрзин хөй чылдарының дуржулгазындан олар бүүрөп көргеннер. ССРЭ-ниң улуг байырлалынга белеткел дугаймда СЭКП ТК-ның доктаалында ол сөстер бистиң партияның болгаш чазактың-даа амыдыралдың бүгү адырларынга национал политиказының эн кол утказын илергейлеп турар-дыр. Бөгүн бистер акы-дуңма совет республикаларының кады ажылдаажылгазының чүгле чаңгыс хевирин — чуртту электрижидерин ап көрөлицер.

— Красноярск ГЭС-ти ажыглалга киирип, хүлээп алганы —бодунуң 50 чыл бүү чоокшулап келген ССР Эвилелиниң экономиктиг болгаш политиктиг амыдыралынга чугула үеде деп чугаалаксаар мен—деп, **ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрификация министри Петр Степанович Непорожний чугаалаан.**

— Чаңгыс-ла станцияда кайызы-даа 500-500 муң киловатт күштүг 12 агрегаттыг ажылдап турары дөрге делегейде эн баштайгы чорук-тур. Енисейде ол улуг электри станциязы чуртта эн чиик үнелиг энергияны берип турар. Станцияның баштайгы гидротурбинязын ажылдадып эгелээн күнден бөөр ол болза улус ажыл-агыйынга чуруттуң дайын мурнундагы 1940 чылдагы бүгү станцияларының берген энергиязынан хөй — 60 миллиард киловатт-шак хире энергияны берген.

П. С. Непорожнийниң кабинединден совет энергетиканың алдарлыг оруунуң дугайында репортажвысты кылып олур бис. Бистиң бо ажылывыска харызаалың чүүл-бүгү херекселдерни дузалап турар. Оларның дузазы-биле энергетиканың мурнуку одуругларының таварын эрткен черлери-биле херек апаарга-ла чугаалажыттар бис. Кабинеттиң эптиг-зөлдек зөзи электри станцияларын айыткан ханада чуруттуң дендии улуг картазынче бар чоруур аразында ооң дугайын номчукчуларга дончулап чугаалап берөөли.

Ол 1910 чылда төрүттүнген, украин сооктуг, Ленинградта суг транспортунуң инженерлериниң институдун дооскан, Ортаакы Азияга суггарылга четкилерин тургузарынга киришкен, Чирчиктан, Үстүү Свириңи ГЭС-терин, Днепрде электри станциязын тудушкан. Профессор. Техниктиг эртемнер доктору.

— Бо картаже көре каштарга-ла, бистиң Төрөөн чуртувустуң улуг энергетиктиг ажыл-агыйы черлери шупту көстүп кээр — деп, Петр Степанович уламчылай-дыр.— Маңаа холбаштыр бир төөгүлүг болуушкунну чугаалаксап тур мен. ГОЭЛРО планын бадылаан Советтериң VIII Бүгү-россия съездизиниң үезинде планда айыткан электри станцияларының картазын делегаттарга көргускен. Илеткелчи Г. М.Ржижановскийниң түткан чинге ыжыы төгерик-төгерик черлерни айтырга-ла, ийиртиң спенага чайынчандыр кыва бөөр турган.

Бо ийи картаны, ГОЭЛРО комиссиязының көргүзүп турганы ол картаны болгаш совет энергетиканың амгы байдалын айыткан картаны ам деңнээр аргажок апарган. Баштайгы картада станцияларны айыткан сылдыстар эвээш, ийиргиннде ындыг сылдыстар эңме-тикчок. Ынчалза-даа бо карталар кара чаңгыс уткалыг. Электри энергиязын бөөр черлерни тургузарын, электри-биле чүгле Төптү, чүгле Россияны эвес, харын чуруттуң эң ырак-узак черлерин хандырарынче чуткүлдү оларда көргүзүп турар. Энергия базазын эге бажындан тура-ла хөжудаңгай, кыдыг-кызыыаар районнарның бүдүрүкчү күштерин хөгжүдеринге идиг кылдыр таарыштыр тургузуп турган. Ол болза ниитилел болгаш ажыл-агый амыдыралында национал талазы-биле дең эвес чорукту чайгылын чокка узуткаар сорулгалыг турган. Ол — ленинчи национал политиканың чайынначак илерээшкиннериниң бирээзи-дир.

ГОЭЛРО болза улус ажыл-агыйын электрижидилгеге үнделээш хөгжүдериниң талазы-биле кижи төрелгетениң төөгүзүнде эң баштайгы чаңгыс аай күрүве планы, келир үениң беш чылдарының эгези болган. 10—15 чыл дургузунда ниити күжү 1.750 муң киловатт 30 электри станциязын тудуп тургузар, а үлетпүр продукциязының бүдүрүлгези 80—100 хуу көвүдээр ужурлуг турган. Ол ышкаш аар индустрияны, оттулар чүүл үлетпүрүн чүүдеп-даа мурнадыр хөгжүдерин база планга көргеп турган. Кодээ ажыл-агыйга улуг ажылдарны кылырын айтын турган.

1920 чылда Ленинге ужуражып чораан англи чогаалчы-фантаст Г. Уэллс ГОЭЛРО планы ыяап-ла боттанып дээрзинге шуут бүүревээн. «...кандыг-даа хуулгаазынныг көрүнчүкче көөрүмгө... Россияның ындыг келир үеин черле көзүлбес-тир...» деп, сөөлүнде ол бижээн.

А совет улус ол дидим күзел-соруун күүседип киришкен. Хамааты дайының доозулбаан, ажыл-агый буураашкынга таваржып турар үеде эрте-бурун Волховтуң эриинде Михаил Архангелдиң суурунуң чанынга баштайгы тудугжулар — питержи ажылчыннар чедип келгеннер. Оларның чепсек-херекселдери хөй-даа эвес... Эвээш каш балдылар, ол-ла болган. Тудуг материалдарын, хүүректе рни, тачкаларны бүгү Россиядан чыыр ужурга таварышкан— ол хамаан чок, оларны Туркестандан тевелерге чүдүрүп эккеп турган. Удаткан чок-ла тудуг черинге баштайгы совет экскаватор көстүп келген. Ленинградтың «Электросила» заводунга кылган 8750 киловатт күүчүлүг баштайгы совет генераторларны база-ла Волхов ГЭС-ке эптеп тургускан. Петроградтың болган Харьковтуң заводтары Волховка дериг-херекселдерни чорудуп берип турган.

Ол-ла чылдарда Шатурнуң болган Кашираның-даа чылыг күжү-биле ажылдаар станцияларын тудуп эгелээн. В. И. Ленин тудугларның канчаар чоруп турарын соксаал чок хайгаарап турган. Украинада Штерово ГРЭС-ти, Челябинскинин, Уралда Кизеловоның болган өске-даа электри станцияларын тударынче Владимир Ильич улуг кичээңгейни салып турган.

1921 чылдың апрельде «Азербайджанның, Грузияның, Армениянның, Дагестанның, Даг Республикаазының коммунистери эштерге» чагаазынга В. И. Ленин ол эң байлак крайның бүдүрүкчү күштерин бүгү хемчег-биле хөгжүдер сорулганы салбышаан, мынчаар бижээн: «Тараачыннарның байдалын доп-дораан экижидерин ораалдажыр болгаш электрижидилгенин, суггарылганың улуг-улуг ажылдарын эгелээр херек. Чогум-на суггарылга ажылы чүүден-даа артык херек болгаш крайны чүүден-даа шалыпкын чаартыр, ону катап тургузар, эрткен үени хөөржүдер, социализмче шилчиишкинни улам быжыглаар».

Грузин большевиктер В. И. Ленинниң ол айтыышкынын күүседири-биле Тбилиси чоогунда Кура хемге ГЭС-ти тургусса кандыгыл деп санал киргеннер. Ынчангаш 1922 чылдың күзүнүде хоорайның муң-муң чону электри станциязын тудуп эгелээн. Оларның-биле кады Серго Орджоникидзе-даа ажылдап турган. Ол хүн Грузияның энергетиказының үндезилеттинген хүнү болган. Дыка кыска үе—беш чыл дургузунда ГЭС-ти тудуп доозушкан. Ооң байырлыг ажыдыышкынынга Бүгү-эвилелдиң Төп Күүсекчи Комитединиң Даргазы М. И. Калинин база барган.

Бистиң хүнеривисте Ингури хемде болук станцияларның күчүзү ол станциядан барык дөртен катап улуг боон турар. Оларны чөөрби националдарның төлөлекчилери кылып турар. Бир эвес Ингуриде ГЭС-терни шаанда ЗАГЭС-ти тудуп тургускан дериг-херекселдер-биле кылыр болза, 250 чыл негеттинген инженерлер санап көргеннер!

1926 чылда хары угда үш станцияны — Волховтуң, Ташкент чоогунда Боз-Суйнуң база Раздан хемге № 1 гидростанцияларны ажылдадып киргген. Удатаанда Казахстанга Граматуха хемге Хариузовоның ГЭС-зи ажылдап эгелээн.

Баштайгы чедиишкиннерге үндезилээш, ол үеде эң улуг дээн — Украинаның Днепрге ГЭС-ти тудуп эгелээн. Ооң баштайгы агрегады 1932 чылдың май 1-де ажылдап эгелээн.

Совет Республикаларның энергетиказы чыл келген тудум-на улам быжыгып кел чораан. Бистиң чуруттуң улустарының улуг күженнишкиннериниң түңнелинде, ленинчи партияның сорук киирикчи удуртулгазының ачызында ГОЭЛРО планы чүгле доддур эвес, харын-даа ажыр күүсеттинген. Ооң-биле чергелештир шаанда хаанныг Россияның карацы-бүдүүлүк ыдыг-кызыгаары турган черлерге электри энергиязы бүдүрүп үндүрери шалыпкын хөгжүп турган. Чижээ, 1940 чылда Казахстанга электри энергиязын бүдүрери 1913 чылдызынга деңнээрге, 486 катап, Ортаа Азия Республикаларынга — 84 катап, бүгү чуртка — 23,7 катап көвүдээн.

Таджикистанны чижекке ап база болур. 1913 чылда аңаа чаңгыс-даа электри станцияны турбаан. Аңаа чүгле эрткен беш чылда электри энергиязы ажылдап үндүрери ийи катап көвүдээн болгаш чылда-ла 3,2 миллиард киловатт-шак болган. 1975 чылга чедир ол ам-даа 2,1 катап көвүдээр.

Ортаакы Азияның электроэнергетиказы дыка хөй улус ажыл-агый сорулгаларын шиитпирлеп турар деп министр уламчылаан. Ол черлерге ГЭС-ти тудары чүгле электрижидилгее эвес, харын-даа суггарылгага база улуг ужур-дузалыг. Чижээ, Вахшта тудуп турар Нурек ГЭС-тиң суу миллион-миллион гектар черни ажыглаар арганы бөөр. Ол станцияга үндезилээш, Яванның электрохимиктиг, Анзобтуң дагметаллургия комбинаттары, Регарда аллюминий заводу дээн ышкаш черлериң үлетпүр комплекизи база тургуступар.

ГЭС-тиң күчүлүг тос агрегаттары чылдын-на 11 миллиард киловатт-шак энергияны ажылдап үндүрер. Нуректиң тудугжулары баштайгы ийи турбиналарны хүүсаазындан эрте ажылдадып киирерин шиитпирлээш...

Тудугда амгы үеде байдал кандыгыл? Ол айтырыгга **«Нурек-гэс-тудугнуң» кол инженери Н. Г. Савченков мынчаар харылай-дыр:**

Бо хүнверде Пулиеангин капшалында хүннер болгаш шактар бүрүзү үнелиг — Нурек ГЭС-тиң баштайгы ийи агрегады декабрь 22-де — Энергетиктиң хүнүнде ажылдап эгелээр ужурлуг. Монтажчылар баштайгы турбиналарны эптеп эгелээн. Станцияның бажынының тудуу доостур чыгаан. Суг хөөлбээнин дөжээ белеткеттинген. Сентябрь бирде тудугжулар даг адаа-биле суг чаяр үттерни ажыдыптар. Кижи холу-биле бүткен Нурек далай тереннеп эгелээр.

Телетайп ол дыннадыгны парлап каан соонда, Петр Степанович чугаазын уламчылаан.

— Чуруттуң үш чүс заводтары Нурекке дериг-херекселдерни чорудуп берип турар. Свердловтуң «Уралэлектротяжмаш» заводунуң ажылчыннары мурнунда ындыг хевирлиг машинаны кылбейн-даа турган болза үш гидрогенераторну эзлчег чокка кылып бөөр деп хүлээнгеннер. Харьковчулар Нуректин хөй чагыын бала күүсеттин турар.

Бистиң тудугларывыс Ангарада болгаш Вахшта-даа, Енисейде болгаш Ингуриде-даа, Зеяда азы Днепрде-даа болза— черле болганда орустар, украиннер, грузиннер, армяннар, казахтар, үзбектер эп-найырадыг ажылдап турарлар. Чижээ Нуректе орус инженер Юрий Михайлович Инюшинни таныыс кижи чок. Ол болза Саярада, Усть-Каменогорскиниң болгаш Казахстанда Бухтарманың баштайгы совет ГЭС-терин тудуп тургузарынга киришкен, шылгарангай энергетик, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры М. В. Инюшиниң оглу болганда, адазының хөрээн үргулчүлеп турар. Ол Бухтармага агрегаттарны эптеп тургузуп, Братск ГЭС-ти, Египетте-Асуанның гидро белдирин тудушкан...

Иннокентий Перетолчиниң алдарлыг бригадазын канчап сагынмас боор. Ону Братск ГЭС-тиң тудуунга «ССРЭ-ниң шилиндек» бригадазы деп адаар турган. Амгы үеде Усть-Илимде Николай Корначевтуң удуртканы бригада эң дээре деп санаттырып турар. Ону база-ла «ССРЭ-ниң шилиндек» бригадазы деп адап болур. Ол коллективтиң составында — орустар Владимир Сухарев болгаш Павел Грехов, украин Михаил Жулай, белорустар Михаил Гайдукевич болгаш Валентина Корнюшко, литва Станислав Вайшнарас, азербайджан Хадил Халилов, Мордва Дмитрий Сивоченко, удмурт Елизар Головатских олар бар. Бригадириң идегелдиг дузалакчызы— звено удуртукчузу мордва Николай Михайлов...

Братскиже долгадывыс. Телефонда **СЭТА-ның корреспондентизи М. Совенко.** Н. Корначёвтуң бригадазының дугайында тодаргай чугаалаарын дилединис.

Ону 1966 чылда тургускан. Аңаа кирген ооларда Усть-Илимге эң баштай баргаш, дошкун Ангараның ужун дургаар чалды эң-не баштай тудуп эгелээн.

Ол мурнакчы коллектив беш чылдың ийиги чылында база-ла шалыпчы ёзу-биле ажылдап турар. Бригада ай оанында-ла плотинага 6—6,5 муң кубометр бетонну салып турар. Ол дээрге пландан 15—20 хуу ажыг-дыр.

— Картаны катап көрөөлинерем — деп, Петр Степанович чалай-дыр. — Вахшта ышкаш шак-ла ындыг сылдыстарны Енисейдеп, Ангарадан, Днепрден, Зеядан, Колымадан, Прибалтиканың болгаш Кавказтың хемнериниң-даа көрүп болур силер... Тудуп турар ГЭС-териң саны үжен сес. Беш чыл дургузунда бистиң гидроэнергетикавыстың күчүзү 11 миллион киловаттан хөй болу бөөр. Барык эвилелдешкен республикаларның шуптузунда ындыг тудуглар чоруп турар. Латвияда Рига ГЭС-тиң тудуу удавас доостур ужурлуг. Армениада Воротан хемде кезек ГЭС-терни, Грузияда Ингури ГЭС-тиң агрегаттарын болгаш Варцихэ ГЭС станцияларының баштайгызын база тудуп турар. Киргизияга Токтогул ГЭС-тиң тудуун дооскаш, Курпсай ГЭС-ти тудуп эгелээр ужурлуг. Украинага ийиги Днепрогэсти болгаш Каневтиң гидро-белдирин ажыглалга киирерин планнап турар. Ында баштайгы агрегаттарны эптеп эгелээн болгаш тудугнуң коллективи оларның алдызын ССРЭ-ниң тургустунганынын 50 чылынга чедир ажыглалга киирерин шиитпирлээн. РСФСР-де Ангараның Усть-Илим ГЭС-зин болгаш Зеяда ГЭС-ти база тудуп турар. Оларның баштайгы агрегаттары бо беш чылда токту берип эгелээр.

Енисейниң Карлов кызыында кылдынып турар Саян-Шушенское ГЭС дыка улуг күчүлүг болур. Ук черниң чону ону канчаар адап турарын билир силер бе? Саянның хүнү деп турарлар! Ынча дээри-даа дыка шын. Чылдын-на 23 миллиард киловатт-шак энергия бөөр ол ГЭС-тиң ачызында Чөөн Сибирьниң тайга-даштыг девискээринге Саянның девискээр аайының улуг комплекизин тургузар аргалыг болур. Чоокта чаа ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Минусинскиге турар электротехниктиг бүдүрүлгелериниң комплекизиниң составын бадылаан.

Сибирьниң ол хоорайынын, ооң келир үезиниң дугайында чамдык чүүлдерни тодаргайлы-биле дыннадырын **СЭТА-ның Красноярскиде корреспондентизи А. Щигленкодан дилээн бис.** Телетайп мынчаар дамчыткан:

Минусинскиниң электротехниктиг бүдүрүлгелериниң чаңгыс аай комплекизинге каттыжар 12 завод турбиналарны болгаш гидрогенераторларны, трансформаторларны, чүүл-бүгү кабель-удазын продукциязын болгаш изоляция материалдарын кылып үндүрер болур. Ол заводтардан аңгыда аңаа шинчилел лабораториялар-ның болгаш конструктор бюроларының, институттарының болгаш техникумнарның бажыннары база туттунар. Амгы үеде 45 муң чурттакчылыг ол улуг эвес хоорайжыгаш Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн үүктүң электротехниказының ёзулуг төвү, бүдүрүлге черлериниң, эртем төвелилелдериниң болгаш специалистер белеткээринин төвү болу бөөр.

— Гидро-тудуг дээрге энергетика талазы-биле эн-не солун ажыл болур — деп, министр уламчылай-дыр. — Ынчалза-даа чуруттуң энергия алыр черлериниң 80 ажыг хуузу чылыг-биле ажылдаар станцияларга хамааржыр. Амгы үеде чуртта бир миллион киловатт болгаш бон-даа улуг күчүлүг үжен ажыг ГРЭС бар. Оон-даа улуг станцияларны — үш болгаш дөрт-даа миллион киловаттыг станцияларны тударын тоску беш чыл иланында айыткан болгай. Олар дээрге Украинаның Запорожьеде болгаш Углегорда, Ортаакы Азияда Сыр-Дарьяның ГРЭС-тери-дир...

Телетайп СЭТА-ның корреспондентизи Е. Ефимов-биле харылзаштырыпкан. Ол Ширин дээр үзбек суурда туруп турар. Оон мынча деп айтырдывыс: Сыр-Дарья ГРЭС-тиң тудуу канчаар чоруп тур?

Баштайгы энергоблоктуң — үш чүс муң киловаттыг турбинаның котелун график ёзугаар эптээн. А турбогенераторну эптээринге дөрт хүнүү камнап алыр аргалыг болган. Тудугжулар: токту декабрь 5-те — планныг даалгадан 26 хүн мурнай бөөр деп хүлээнгеннер. Ол хуусаа боттуг, чүге дээрге Ленинградтың «Электросила», Таганроггуң «Красный котельщик», Москваның, Харьковтуң, Ташкентиниң, Бекабадтың заводтарының ажылчыннары болгаш инженерлери сыр-дарья жыларның кыйгырыын дёткээннер. Ленинградчылар планныг графиктен барык бир ай бурунгаар турбогенераторларны чоруткан, Владимир Воронюктуң болгаш Рифат Улановтуң бригадаларының бетонщиктери болгаш арматурщиктери монтажчыларга дыка улуг идиглиг чүүлдерни кылганнар. Машиналар залынче турбиналарны кезектерин аскылыг краннар сөөртүп эгелээн.

Баштайгы эптээшкин — өөредиглиг школа-дыр. Ында кылган заводтарның телөлекчилери башкылап турар. А Борис Ивановтуң «класында» 38 өөренгичи бар. Үезин келирге, олар боттары база-ла башкылар апаар.

— Чылыг-биле ажылдаар станцияларың үш муң киловатт күчүлүг агрегаттары Ада-чурттуң энергия тудуушкунунга ам доктаамал ажыглаттынар чүүлдер болу берген — деп, П. С. Непорожний уламчылап чугаалаан.— «Сес чүс муңнун» агрегаттарын бистер даартагы хүннүң техниказы дээр улус бис. Ындыг дөрт энергоблоктарны Сыр-Дарья ГРЭС-зинге эптеп тургузар ужурлуг. Эрткен чылдың төнчүзүнде Славян ГРЭС-ке ажылдадып эгелээн бирги агрегатты бүгү талазы-биле хынап турар...

Украин хоорай Славянск-биле харылзаштывыс. **СЭТА-ның корреспондентизи Б. Герценовтуң телетайп дамчыштыр дыннатканы:**

— Славянскиниң чылыг күжү-биле ажылдаар станциязын амгы үеде Совет энергетиканың шенелде шөлү деп адап турар. Ында эн-не баштай эптеп тургускан чаңгыс өзектиг «сес чүс муң» киловатт күчүлүг блок онза хевириниң лабораториязы апарган. Европада эң улуг дээн ындыг агрегатты (ооң күчүзү Днепр ГЭС-тиниңге деп) тургускан он институттар болгаш бежен заводтар ооң ажылын ыяк хайгаарап турар. Эртемденнер агрегаттың кол-кол системаларының идегелдиниин дугайында, бус дамчыдыкчыларының «чурумунун» дугайында материалдарны чыып ап турарлар. Олар 240 атмосфера базыышкын-биле 540 градус изиг бусту дамчыдып турар болгай.

— Улуг-улуг агрегаттарның артыкшылдыы оларның күчүзү биле камналгалыының аразында дорт холбаалыг чоруунда болур — деп, министр тайылбырлай-дыр. Агрегат улуг болган тудум-на капиталдыг болгаш өске-даа чарыгдалдарны улам эвээштп үндүрер.

Бо беш чылда кылдынып турар Кострома ГРЭС-ке 1.200 муң киловатт күчүлүг энергоблоктарны эптеп тургузар дээн болгай. Оларның ачызында тудугнуң хуусаазын дыка кызыыр, капитал чарыгдалдарны, ажылдакчыларның санын эвээжедир, а ол ышкаш оттулар чүүлдүң хемчээлин кудуладыр.

Бистиң репортажывысты СЭТА-ның Ленинградта корреспондентизи Ю. Николаев уламчылаар-дыр.

Ленинградтың эң улуг ийи бүдүрүлгелери — СЭКПниң XXII съездизи аттыг металл заводунуң болгаш «Энергосиланың» конструкторлары —1.200 муң киловатт күчүлүг турбинаның болгаш генераторнуң төлевилел шыйгларын доозар чеде бергеннер. Төлевилеттинип турар ол улуг агрегат маңаа 1924 чылда кылып үндүрген 500 киловаттыг баштайгы турбогенератордан 2.400 катап ажып турар.

— Он сес чыл мурнунда атомнуг энергия-биле ажылдаар 5.000 киловатт-күчүлүг баштайгы электри станциязын ССРЭ-ге ажылдадып эгелээниниң дугайында дыннадыгны парлаан болгай. А ам кандыг-дыр? Картаже көрүцер даан: АЭС-териң тускай демдектерин Москва чоогунда Обнинск хоорайдан өске черлерден база көрүп болур апарган. Ындыг демдектер Уралда болгаш Воронеж чоогунда база көстүп келген. Белоярскиниң болгаш Нововоронежтиң АЭС-тери ниити «энергия кочалынче» боттарының үлүүн эзээн каш чыл мурнунда киирип эгелээн. РСФСР-де Ленинградтың, Курскиниң, Смоленскиниң, Билибиниң, Украинада Чернобыльдың дээш өске-даа черлериң улуг-улуг АЭС-териниң тудуушкуну эгелээн. Чаңгыс сес-биле чугаалаарга энергетиканың эң аныяк адыры бо беш чылда дыка калбарар болгаш бодунуң күчүзүн 7,2 миллион киловатт чедирер..

Чижээ, Нововоронежтиң атомнуг станциязында чүү кылдынып турарыл? **Ол АЭС-тиң директору, Күрүне шаналының эдилекчизи Ф. Я. Овчинников** бистиң ындыг айтырыыска телефон дамчыштыр харылаан.

Үшкү энергоблокту планда көргенинден барык ийи катап дүрген ажылдап турган, төлевилээн долу к[illegible]чүзү —440 муң киловатт-биле ажылдадып киргген. ...Ам Нововоронежтиң АЭС-зи «миллионер» апарган, тодаргайлаарга ооң ажылдап турар үш энергоблоктарының ниити күчүзү бир миллион киловатт четкен. Ынчалза-даа херек үүгле ында эвес. Чаа блок — ССРЭ-де болган өске-даа чуруттарда эптеп турар атомнуг агрегаттарда эң чаа хевириниң машинязы болур.

— Электри шугумнарын бөгүн энергетиктер миллион-миллион километр чедир санап турар. 1918 чылда-ла улус ажыл-агыйының Дээди Чөвүлели Москваның, Ленинградтың болгаш Донбасстың тус-тузунда ажылдап турар электри станцияларын каттыштырар дугайында хемчегларни ажылдап кылган. Чүгле хамааты дайынның соонда ол планны херек кырында күүседип эгелээн турган. Баштай Москваны долгандыр электри шугуму каттышкан; Ооң соонда Ленинградка, Донбасска, Уралга энергия системаларын тургускан. Сөөлүзүредир республикаларның болгаш республикалар аразының каттыжышкыннары тывылган. Эрткен беш чылда ниити күчүзү чүс миллион киловатт электри станцияларын тудуштурган чуруттуң Европа кезээнің чаңгыс аай энергосистемазын тургузары доозулган. Аңаа Закавказье, Барынын Сибирь, Соңгу Казахстан база киирип турар. Чуруттуң Барынын чүгүнде бистиң Төрөөн чуруттуң болгаш ЭДЧ кежигүннери — социалистиг акы-дуңма чуруттарның электри дамчыдар шугумнары тудушкан. Ооң-биле чуруттар аразының «Тайбың» деп энергия системазы тургустунган.

Ам хүннүң айтырыы — чуруттуң чаңгыс аай энергия системазын тургузары боон турар.

СЭТА-ның Алма-Атада корреспондентизи В. Ганжаны аппаратка келдирген бис:

Экибастузтуң баштайгы ГРЭС-зи турар шөлдү шилип алган. Совет эрге-чагырганың мурнунда электричествону шуут билбес турган Казахстан улуг энергетика комплекстериниң төвү болу бөөр. Ооң баштайгызын—Экибастузтуң ГРЭС-терин ниитизи-биле 20 миллион киловатт күчүлүг кылдыр тудуп тургузар. Ол хире улуг күштүг станцияларының комплекизин делегейниң чаңгыс-даа чурту тутпаан.

— Ол хире улуг энергияны дамчыдар күчүлүг электри шугуму херек апаар — деп, министр чугаалай-дыр.— Казахстанның Соңгу-Барынын талазындан чуруттуң төвүн дамчып эрткен шугумну картадан көрүп тур силер ыйнаан? Ол дээрге 1,5 миллион вольтуңуң электри дамчыдылга шугумнуң төлевилели ол-дур. Ону бо беш чылда тудуп эгелээр.

...Совет энергетиканың хоочун ажылдакчызы Волхов тудуг дугайын бодунуң бичии-чаш чораан үеин ышкаш сактып чугаалап олурар. 20 чылдарда ол хөвзиг станция техниканың хуулгаазына кылдыр саналтырып турган. А ам ооң күжү ленинградчылардың телевизорларын ажылдадырынга арай-боорда четчир апарган.

Күчүзүнүң талазы-биле Волхов ышкаш чүс станцияларга деңнежир Красноярск ГЭС-ти амгы энергетиканың дөжизи деп санап турар бис.

Волхов станциязы, Днепрогэс, Волгада, Ангарада болгаш Енисейде улуг станциялар-даа — чуруттуң электрилиг челөөжи ышкаш чайнап турар. Оларны хөй национал-дыг бүгү чурт тудуп тургускан. Ол станциялар совет күрүнениң төөгүзүнүң тус-тус үе-чадазының демдектери болу берген. Россия болгаш Украина дериг-херекселдерни, демир удаазын кылыр чести Казахстан берип турган, Закавказье экскаваторларны болгаш машиналарны кывар чүүл-биле хандырган. А кижилер? Олар Эвилелдиң бүгү булуңнарындан кээп турганнар. Оларның кайызы-даа Днепрогэсти украин тудуг, а Красноярскиниң суг белдири — орустарны деп санавайн турар. Олар совет тудугларыны деп санавайн турар. Олар совет тудуглар-дыр.

«Совет улустарының материалдыг курлавыларны мөөнзэниниң болгаш оларның күженнишкиннериниң, бот-боттарының аразынга харам чок дузаламчылары бүгү республикаларга бедик хөгжүлделиг үлетпүрну болгаш механизастаттынган улуг кодээ ажыл-агыйны тургузар арганы берген»— деп, СЭКП ТК-ның «Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң тургустунганынын 50 чылынга белеткел дугайында» доктаалының бо сөстери Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың национал политиказының ханы утказын айыткан. Чуруттуң эвертотиказы акы-дуңма он беш социалистиг республикаларның экономиктиг системазының кол адыры боон артышаан. Ол дээрге бистиң чуруттуң ленинчи партияга удуртканы чаңгыс эптиг эвилелинде каттышкан улустарының күжү-дүр. Ол дээрге, кады күженнишкиннериниң, бот-боттарынга дузаламчының болгаш найырадың түңнели-дир.

СЭТА-ның тускай корреспондентилери

Т. АККУРАТОВА, В. ПАШИН
олар бо репортаж-чугааны кылганнар.

МУРНУКУ ОДУРУГДА

Владимир Иванович Смоленцев «Элегес» совхозта токарлап ажылдап турар. Дүжүт ажаап алыышкынынга белеткелдиң амгы түлүк үеэинде ооң кылыр ажылы көвүдээн. Бодунуң токарь станогунга хөй херекселдерни ол эдер, чаартыр апаар. Ооң дүрген болгаш ылавылалдыг ажылы дээш, комбайнерлер ону мактап турар.

Бүдүрүлге планын Владимир Иванович үргүлчү 130—140 хуу күүседип турар.

ЧУРУКТА: — В. И. Смоленцев.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

Александр Александрович Николаев Азас хөлде хөй чыл иштинде балыктап турар. Ол ында балык заводунуң ажылчыны. Эрткен чылын балыктаар планын ол 150 хуу күүседкен. Ам база чыл планын ооң күүседиринге эвээш үе арткан: Николаев бо юбилейлиг чылда 30 тонна балыкты дужаап, чыл планын 170 хуу күүседирин хүлээнген.

Хүлээлгезин ол чедиишкинниг күүседип шыдаар дээрзинге чигзиңг турбас.

ЧУРУКТА: А. А. Николаев.

Н. БРЕДИХИННІҢ фотозу.

№ 1469 УЧАСТОКТА

Барыын-Хемчик районда № 1469 бүдүрүлге орук участогунуң коллективи транспорттуң оруктарга шаптык чок аргыжыышкынын хандырар талазы-биле боттарыныңсорулгазын күүседир дээш ымак ажылдап, машинариканың эдилелин, кыварматериалдарның кампалмурнуку чылдарныынкижиктен. Коллектив эртемниг аныяк кадрхандыртынган.

ем девискээрлиг районколхоз, совхозтарынче, -аңгы участоктарынче адырлыг оруктарны тудар, септээр, ажаап-хайгаараар хүлээлге биске онаашкан. Тараалаң, мал ажылдыг районнуң ажыл-агыйларының Аянгаты, Эрги-Барлык, Аксы-Барлык, Хөнделең, Дөн-Төрезин участоктарынче шөйүлген оруктарның агар септелгезин доозуп, бо чартык чылдың планын 109 хуу күүсеттивис.

Оруктарга озал-ондак болдурбазы-биле янзы-бүрү демдектерни, айтыкчыларны тургускан. Бүдүрүлгениң кол планын күүседиринден аңгыда «Шекпээр» совхозка шеф дузаламчызын көргүзүп, эвээш эвес мал чемин белеткеп берген бис. Районнуң коммунал ажыл-агый черинге дузалап, Кызыл-Мажалыктың эң үрелген кудумчузун сайлап доостувус.

Сорулгазын ак сеткилдиг күүседип, эдилээн техниказын камныг, бедик бүдүрүкчүлүг ажыглап турар мурнакчы кижилер бисте хөй. Оларга хоочун механизатор Монгуш Доржу-Белек, Кызыл-Мажалык суур Советиниң депутады, тракторист Сергештей Хүлер-оол, грейдеристер: Хомушку Овал, Лопсаң Борбак-оол, дарган Ооржак Серен-Лама, дуңзаалакчы Сат Болат-оол, чолаачы Монгуш Додуй-оол, орук мастерлери Монгуш Кертин-оол, Күжүгет Эмер-Сарыг болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Ажаап алыышкынга чедир санныг хонуктар арткан. Ынчангаш бүдүрүлге-орук участогунуң бүгү кижилери тараалаң черлерже чоруткулаан оруктарны дескилеп, чидириг чок соортүлгени хандырары-биле чай-чапсар чок ажылдап турар. Бо чылдың иинги чартыында бистиң коллективтиң мурнунда салдынган сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээр арга бар.

С. СЕРИН-ООЛ,
№ 1469 бүдүрүлге-орук участогунуң начальниги.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХУННЕРДЕ

Күзел-бодалдарның, эчис сорулгаларның чаңгыс эви

ЧЕХОСЛОВАКИЯ

ПРАГА. (СЭТА). Социалистиг чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының удуртукчуларының чоокта чаа Крымга ужуражыышкыны акы-дунма партияларның үзел-бодалдарының болгаш эчис сорулгаларының бүрүн чаңгыс аайын, оларның идея талазы-биле сырый каттыжыышкының, дем кадып хөделириниң шиитпирлиин база бадыткаан деп, ЧКП ТК-ның төп органы «Руде право» солунга парлаан үүлде демдеглээн.

Совет Эвилели баштадыр социалистиг чурттарның делегей ареназынга, хамыктың мурнунда янзы-бүрү ниитилел тургузуглуг чурттарның аразында тайбың догуннаашкынның принциптерин боттандырар талазы-биле идепкейжизи болгаш дүүштүрген хөделиишкиннери чаа-чаа бүзүрелдиг чедиишкиннерни берип турар. Бистиң каттыштырган ниити күжениишкиннеривис массалыг узуткаашкынның чепсээн хорууру, айыыл чок чоруктуң болгаш кады ажылдажылганың айтырыгларының талазы-биле ниити-европа төвүлел хуралын чыылдырары, социалистиг чурттарның болгаш ГФР-ниң база өске-даа күрүнелернин аразында харылзааларны чогумчудары ышкаш, ындыг айтырыгларны шиитпирлээрин чоокшуладып турар дээрзин «Руде право» демдеглээн. Ооң ужурунда Крымга ужуражыышкынның түңнелдери бүгү делегейниң хөй-ниитизинин болгаш парлалгазының кичээнгейинин төвүнде үргүлчүлевишаан турар.

МООЛ АРАТ РЕСПУБЛИКА

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Моол коммунистер, бүгү моол улус социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының коммунистиг болгаш ажылчын партияларының удуртукчуларының Крымга ужуражыышкынының түңнелдерин күзелханыышкыны-биле уткуп, бо ужуражыышкын социалистиг күрүнелерниң акы-дунма партияларының сырый каттыжыышкының быжыглаарының болгаш дем кадып хөделириниң оруунга чаа чугула базым болур дээрзинге быжыг бүзүрелин илергейлеп турар деп, «Унэн» солун «Политиктиг чугула болуушкун» дээн улуг эгелиг үүлүнге бижээн.

Крымга ужуражыышкынны бедии-биле үнелевишаан, моол улус акы-дунма партияларның удуртукчуларының эш хуузунуң шуут харылзаалары социалистиг чурттарның кады ажылдажылгазын улам ыңай хөгжүдеринге дузалап турар дээрзин санап турар деп, солун бижээн.

МАР-ның ажылчы чоннары социалистиг чурттарның чаңгыс эвиниң болгаш оларның политиктиг шугумунуң чаңгыс аай дүүштүрүлгезинин чаа бадыткалын, социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының бүгү делегейде тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту быжыглаар дээш демиселге улустарның күжениишкиннерин дүүштүрүп база каттыштырып турарының херечизин социалистиг чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының удуртукчуларының Крымга найыралчы ужуражыышкынының түңнелдериндан көрүп турар деп, солун түңнелинде бижээн.

БАРЫЫН БЕРЛИН

БЕРЛИН. (СЭТА). Крымга ужуражыышкына коммунистиг болгаш ажылчын партияларның удуртукчулары ГДР-ни-даа база ГФР-ни-даа КНО-га дүрген хүлээп алыры дээш, а ол ышкаш мюнхен дугуржулгазын эң эгезинден тура күш чок деп хүлээп көөрүнге үндезилээш Чехословакияның болгаш ГФР-ниң аразында харылзааларны таарыштыр шиитпирлээри дээш саналдаан дээрзин солуннар демдеглээн.

Барыын Берлинниң Социалистиг чаңгыс аай партиязының органы «Ди вархайт» солунунуң бодунуң тайылбырынга демдеглээни: «Крымга ужуражыышкын коммунистиг тургузуушкунга, социалистиг күрүнелерниң бүгү талалыг кады ажылдажылганың улам ыңай быжыглаарынга болгаш делегейниң айыыл чок чоруун быжыглаарынче оларның угландырган күжениишкиннерин дүүштүр чорударынга хамаарышкан эң чугула айтырыгларның талазы-биле акы-дунма партияларның удуртукчуларының саналоналдарының үре-түннелдиг солчулгазы болган.

ИНДИЯ

ДЕЛИ. (СЭТА). «Пэтриот» солун социалистиг чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының удуртукчуларының Крымга ужуражыышкынының түңнелдериниң дугайында дыннадыгны ССРЭ болгаш социалистиг өске-даа күрүнелер «боттарының тайбынче чүткүлүн база катап бадыткаан» деп тайылбырлаан.

Айыыл чок чоруктуң болгаш кады ажылдажылганың айтырыгларының талазы-биле ниити-европа төвүлел хуралын белеткээр дугайында чугаалаан үүлдерни солун онзалап демдеглээн. Ындыг төвүлел хурал европа дипке үр үениң болгаш быжыг тайбыңның системазын тургузарының оруунга онза чугула базым болган турар ийик деп, «Пэтриот» бижээн.

БЕЛЬГИЯ

БРЮССЕЛЬ. (СЭТА). «Айыыл чок чоруктуң болгаш кады ажылдажылганың айтырыгларының талазы-биле ниити-европа төвүлел хуралының практиктиг белеткелин чоокку үеде эгелээринге таарымчалыг байдалдар тургустунган», «СЭКП Төп Комитединде» деп дыннадыгда айыткан бо кол үүлдү Брюссельдиң «Метрополь» солуну бодунуң тайылбырынга онзалап айыткан.

ССРЭ-ниң болгаш ПУР-нуң ГФР-биле керээлериниң, а ол ышкаш Барыын Берлин дугайында дөрт таланың дугуржулгазының, ГДР-нин ГФР-болгаш Барыын Берлинниң сенады-биле дугуржулгаларының күштүг болганы, Барыын Европаның элээн чурттары-биле кайызынга-даа ажыктыг ажыл-ишчи кады ажылдажылганың хөгжүлдези Европада байдалды боттуу-биле экижиринге баштайгы эки белеткелдерни тургузуп турар дээн үүлдерже солун онза кичээнгейни база салган.

Социализм чурттарында

ВАРШАВА. Улусчу Польшада ажаап алыышкынның шиитпирлиг үе-чадазы эгелээн. Хамыктың мурнунда минералдыг чемиштидилгелерни бүдүрериниң көвүдедир дугайында ПКАП ТК-ныңболгаш ПУР-нуң чазаанның чугула шиитпирлерин амыдыралга боттандырганының ачызында бедик дүжүттерни алганынга тараажылар өөрүп турар. 1975 чылда кодээниң ажыл-ишчилери 3.800 муң тонна, азы 1970 чылдыындан ийи катап хөй минералдыг чемиштидилгелерни алыр.

ХАНОЙ. Америк ужар үүлдүң бомбалаашкыннары турзажок, демократтыг Вьетнамның кодээ ажыл-агый кооперативтериниң хөй нуруузу чазын тараан ристиң эки дүжүдүн өстүрген. Ол чорук күрүнеге рис садарының планнарын чедиишкиниг күүседип доозар арганы оларга берген. Муң-муң кооперативтер рис садарының планнарын долдур болгаш ажыр күүседкен.

БУХАРЕСТ. Бо чылын Румынияга чурттуң бүгү тоогузунуң дургузундан кызыл-тастың эң бедик дүжүдүн алган. 1966—1970 чылдарның ортумак дүжүдү-биле алырга, бо чылын гектар бүрүзүндеп кызыл-тастың дүжүдүнүң немелде өөлүдези 7,4 пентнер болган. Кызыл-тастың «Безостая-1» деп совет сортунуң эки дүжүткүрү ол чедиишкинге дыка дузалаан. Бо үеде «Безостая-1» — Румынияның төлдериниде кол сорт болуп турар.

(СЭТА).

Профэвилелдер соңгулдалары

ДАМАСК. СЭТА-ның корреспондентизи М. Дроботының дамчытканы болза:

Чурттуң профовилел удуртукчу органнарынга соңгулда Сирияда эгелээн. Соңгулдага 300.000 хире ажылчыннар киржип турар. Сентябрь 20-ге чедир үргүлчүлээр соңгулда кампаниязының үезинде бүдүрүлгелерде профовилелдерингe, адырлар болгаш губерния профовилелдериниң күүскомнарынга, Сирияның ажылчыннар профовилелдериниң бүгү-ниити федерациязынга ажылчын аңгының төлөөлекчилерин соңгуур.

Сирияның ажылчыннар профовилелдериниң бүгү-ниити федерациязының соңгулда-биле холбаштыр парлаан үндүрген медеглелинге САР-ның экономиказының янзы-бүрү адырларынга профовилелдериниң ажыл-чорудулгазының улуг ужур-дузалының демдеглээн. Бо үеде САР-да социализм тургузаушкынының материалдыг баазазын тургузарынга ажылчын аңгы идепкейлиг киржип турар деп, медеглелде чугаалаан.

САР-ның ажылчыннар профовилелдериниң бүгү-ниити федерациязы профовилел органнарының организаастыг тургузуун янзы-бүрү деңнелдерге сайыраңгайжыдыр, чурттуң мурнунга тургустунган улус ажыл-агыныңы сорулгаларны күүседиринче улустуң күжениишкиннерин мобилизастаарынга дузалап турар деп, медеглелде айыткан.

БУР. Дунай чанында аныяк Козлодуй хоорайдан беш километр черде Болгарияның баштайгы атомнуг электростанциязын тудуп турар. Чурттуң улус ажыл-агыйлига ооң ужур-дузазы улуг. Ажыглалга кирген соонда станция чылда 6 миллиард киловатт-шак электроэнергияны бээр. Атомнуг электростанцияның тудуун шалыпчы тудуг кылдыр чарлаан. Атомнуг реакторларны тургузар залдыг болгаш машина залдыг кол корпустуң тудуу шапкын чоруп турар, реакторларны соодар чеди километр ийи каналдың тудуу база эгелээн.

Атомнуг электростанцияны төлевилээринге болгаш тударынга улуг дузаламчыны Совет Эвилели коргүзүп турар. Тудуг болгаш монтаж ажылдарында совет специалистер киржип турар.

ЧУРУКТА: Болгарияда баштайгы атомнуг электростанцияның тудуунуң ниити хевири.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Хөй ургларлыг иелерни „Иениң алдары" орден-биле болгаш „Иениң медалы" медаль-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыы

(Уланчызы. Эгези №№ 186, 187 «Шында».).

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН

Сее ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Бопуяк Выраадаевна **Монгуш** — Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Мойак Чамыяновна **Ооржак** — Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Чеди ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Сембиштей Комбуевна **Кара-Сал** — КМК-463-түң ажылчыны.

Анай Бышкак-Караевна **Монгуш** — Бажың-Алаак школазының ажылчыны.

Анай-оол Сапыковна **Ооржак** — «Искра» колхозтуң колхозчузу.

Александра Кыскараевна **Ооржак** — Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Клара Оолаковна **Ооржак**— «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Бежендей Сарыг-ооловна **Ховалыг** — Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Алды ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Серин Борбак-ооловна **Донгак** — «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Бопук-Кара Луудаевна **Куулар** —«Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Дадар Сундукааевна **Куулар** — «Искра» колхозтуң колхозчузу.

Кара Даспай-ооловна **Куулар** — «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Чолдак Бөрзекеевна **Монгуш** — «Искра» колхозтуң колхозчузу.

Алевтина Менди-Байровна **Ондар** — Бажың-Алаак школазының башкызы.

Үстеек Кызыл-ооловна **Ондар** — Кызыл-Тайга суурда өг-бүле ээзи.

Чечеймаа Ирипчиловна **Ондар** — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Канчыыр Банын-ооловна **Сарыглар** — КМК-463-түң ажылчыны.

Вера Биче-ооловна **Суваа**— Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Бижинр Бегзиевна **Тюлюш** —«Искра» колхозтуң колхозчуу.

Сазыг-кыс Доржатпаевна **Ховалыг** — «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Ооржак Очур-ооловна **Чимит** — «Искра» колхозтуң колхозчузу.

Беш ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Бопук-Кара Көк-Хунаевна **Куулар** — «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Мая Чодун-ооловна **Куулар** —Чадаананың № 2 ортумак школазының ажылчыны.

Хапыы Кожаевна **Куулар**— район гостиницазының ажылчыны.

Анай-оол Эртиновна **Монгуш** — «Искра» колхозтуң колхозчузу.

Делгермаа Шагжыевна **Монгуш** — «Искра» колхозтуң колхозчузу.

Клара Сагдыевна **Монгуш** —Ишкин суурнуң почтачызы.

Александра Канчыыр-ооловна **Ондар** — Бажың-Алаак школазының ажылчыны.

Байыр Суван-Ламаевна **Ондар** — Чыраа-Бажында турум киновуң дузалакчы киномеханиги.

Дыртый Байыр-ооловна **Ондар** — Ишкин суурда өг-бүле ээзи.

Анай Өдербеевна **Сат**—«Искра» колхозтуң колхозчузу.

Анчимаа Тамбаевна **Тамба** —Бажың-Алаак школазының башкызы.

КАА-ХЕМ РАЙОН

Чеди ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Хитмер Хертековна **Киликмаа** —«Ленинчи орук» колхозтуң колхозчузу.

Анна Сергеевна **Макарова**— Сарыг-Сеп суурда өг-бүле ээзи.

Анна Федоровна **Нелюбова** —«Ленинчи орук» колхозтуң колхозчузу.

Алды ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Чашжатма Падыликовна **Адыя** — «Ленинчи орук» колхозтуң колхозчузу.

Чүреңмаа Чемидовна **Лопсан** — «Ленинчи орук» колхозтуң колхозчузу.

Васса Андреевна **Стародумова** — районда чонга ачыдуза чедиреринiң амыдыралхандырылга комбинадының ажылчыны.

Беш ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Лукерья Ивановна **Горбунова** — Үжеп суурда өг-бүле ээзи.

Анайпан Даржаевна **Даржаа** — «Ленинчи орук» колхозтуң колхозчузу.

Күсүке Чуруковна **Салчак** — «Ленинчи орук» колхозтуң колхозчузу.

Светлана Байыр-ооловна **Седип** — Бай-Сөөт суурда өг-бүле ээзи.

ӨВҮР РАЙОН

Тос ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Суван Шаравиневна **Донгак** — Торгалыг суурда өг-бүле ээзи.

Екатерина Монгушевна **Ыйма** — Торгалыгның ясли-садының повары.

Сее ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Дыртынай Макыштайовна **Куулар** — «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчузу.

Демир-Саваа Маскыр-ооловна **Ооржак** — Хандагайты суурда өг-бүле ээзи.

Чеди ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Александра Доржуевна **Донгак** — Торгалыгның ясли-садигинiң ургларын ажаакчызы.

Өлчеймаа Дамбырыновна **Монгуш** — Торгалыг столоваязының повары.

Дадар Донгаковна **Ойдуп**— Торгалыг ортумак школазының ажылчыны.

Алды ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мыңдырыкпай Шоргаровна **Донгак**—«Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчузу.

Раиса Санчайевна **Донгак**— СЭКП райкомунуң техниктиг ажылчыны.

Анчимаа Донгаковна **Донмутчук** — район прокуратуразының техниктиг ажылчыны.

Маруся Кыргысовна **Маадыр-оол** —«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Бичин Ортөнеевна **Монгуш** —«Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчузу.

Күнзенмаа Борбак-Баштыговна **Монгуш** — «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчузу.

Билчин Борисовна **Ондар** — районуң Хандагайты магазининде садыгжы.

Беш ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Анайбан Кыргыровна **Ажы** —«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Сувак Конгаровна **Борбакова** — «Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Кара-кыс Дүтекпеновна **Дарынчык** — «Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Соскал Чалзыновна **Донгак** —Өвүр райпозунуң ажылчыны.

Мендыря Канчыыровна **Монгуш** — «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчузу.

Үндес Төмүровна **Монгуш** «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчузу.

Полина Ивановна **Монгуш**— Хандагайтының ургларын садының ажаакчызы.

Ундургу Чымчаевна **Монгуш** — «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчузу.

Димаа Васильевна **Эбек** — «Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

(Уланчылыг).

Пакистан чазактың шиитпири

КАРАЧИ. (СЭТА). Эрткен чылдың декабрьда Индия-биле дайын үезинде туттурган болгаш хосталгазын казыткан чеди муң хире индий хамааты кижилерни хостаар дугайында шиитпирни Пакистан чазак хүлээп алган.

Бо шиитпирни Симлага ат салган пакистан-индий дугуржулганың күштүг боор эгелээни-биле холбаштыр хүлээп алган дээрзин Пакистанның даштыкы херектер министерствозунуң медеглелинде чугаалаан.

Автоклубтарже кичээнгей салыр

Автоклубтуң ажылын канчаар тургузуп болурул? Автоклубтарда бар пропаганданың техниктиг херекселдерин канчаар чоп ажыглаарыл? Агитбригаданың программазын канчаар тургузарыл? Бо айтырыглар республиканың районнарында культура ажылдакчыларын дүвүредип турар. Сөөлгү үеде кодээ ажыл-ишчилериниң культурлуг байдалын, ооң культурлуг дыштанылгазын болгаш хандырылгазын экижидер дугайында хемчегларни калбаа-биле ап чорудуп турар. Бистиң республиканың районнарында улуг эвес бүдүрүлге участоктарында, ыяш белеткээр черлерде, сиген бригадаларында хөй ажыл-ишчи кижилер хаара туттунган. Оларның культурлуг дыштанылгазын организастаарынга районнарда быжыглаан автоклубтар улуг рольду ойнаар ужурлуг. Чамдык районнарда ол ажыл чоруп турза-даа, чогуур деңнелге четпейн турар. Автоклуб ажылының организастыг чоруу багай.

Чамдык районнарның культура килдистериниг автоклубка ажыглаазын дээш берген машиналарны өскээр ажыглап турар үүлдер бар. Ол машиналарны чамдыкта хууда хереглелдерге ажыглап турары черле таарышпас. Маңаа чижек кылдыр Өвүр райкүүскомнуң культура килдизин ап көрөөл. Автоклубка ажыглазын дээш берген машинаны чоп ажыглавайн, ону Бай-Тайга районче экскурсиялаан улустарга берген болгай. Ооң орнунга кандыг-бир фермаже азы сиген бригадазынче планны күүседирибиле чоруткан болза, таарымчалыг болур ийик. Бин-Хем, Таңды, Каа-Хем, Улут-Хем районнарның автоклубтары Кызыл хоорайда чедип келген турарын кижи бо-ла көөр. Кандыг херек бүдүрүп турары орта билдинмейн баар. Моон алгаш көөрге, үстүнде ады үнген районнарның автоклубтары сиген бригадаларында ажыл-ишчи чоннуң ортузунга концерттерни эвээш көргүзүп турар. Автоклуб ажылының дугайында ССРЭ-ниң Культура министерствозунуң тайылбырында мынча дээн: «ССРЭ-ниң культура министерствозунуң автоклуб системазы болза, колхоз, совхозтарның хову болгаш трактор бригадаларынга, фермаларынга, чурттакчылыг черлерге, совхозтарның салбырларынга масса-политиктиг болгаш культура-чыры-дышкын ажылдарын чорудар ужурлуг». Ынчангаш районнарның культура килдистери автоклуб ажылынга нетелдеви күштелдирери чугула. Оон аңгыда автоклуб колхоз, совхозтарның бригадаларынга, фермаларга, хойну бригадаларга, эвээш чурттакчылыг черлерге документалдыг, эртем-тайылбырлыг журналдарны болгаш ураан-чечен кинофильмнерни үндүрүп болур. Радио, хана солуннарны, дайынчы хуудустарны, тематиктиг стендилерни, диаграммаларны, плакаттарны, лозуннарны болгаш көскү агитацияларның өске-даа хевирлерин ажыглаары чугула.

Долу күш-биле ажылдаар болза автоклубтуң ажылы чугула болгаш солун. Ооң эргелекчизи хөй-ниити организацияларынга даянып турган, хүн бүрүде ажылдаар ужурлуг. Автоклуб ажылынга районнуң чамдык организацияларын киириштирип турган, тускай эртемниглерни, кодээ ажыл-агыйның мурнакчыларын хаара тудар болза, ажыл улам экижиир ужурлуг. Автоклубтарның ажылдакчылары клубтарның, кызыл-булуңнарның ажылынга нетиктиг болгаш организастыг дузаны чедирер. Бистиң автоклубтарывыстың чамдык эргелекчилери бо айтырыгже коштакп кичээнгей салып турар.

Республикада эки ажылдыг автоклубтарга Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик районнары хамааржыр. Ол районнарда автоклуб эргелекчилери ажыл-ишчи чоннуң ортузунга СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин ханызы-биле тайылбырлап, фермаларга, сигенчи бригадаларга каш удаа солун концерттерни көргүскен. Ону малчыннар, ажыл-ишчилер сонуургап турар.

Автоклубтуң ажылын экижидер дизе партия болгаш совет органнар, культура албан черлери ооң чорудун турар ажылын үргүлчү хынап, кичээнгейден черле үндүрбес ужурлуг. Канчаар ажылдаарының тодаргай графигин бодамчалыг тургузары чугула. Ону тургузарда СЭКП райкомнарының чогуур килдистери-биле сүмележир. Ол графикти тургускаш, ону культура килдизи бадылааш, ырак-чөөк сигенчи бригадаларже, фермаларже, хойну бригадаларже тарадып чорудары эргежок чугула. График өзүгаар ажылдаарга черле таарымчалыг.

Автоклуб ажылында бар четпестерни дарый чайлаткаш, ССРЭ-ниң тургустунганындан бээр 50 чыл оюнга төлептиг ужуражыр сорулга-биле ажыл-ишчи чоннуң ортузунга культура-массалыг ажылды бедик деңнелге тургузары — автоклуб ажылдакчыларының чугула хүлээлгези болур.

В. СПИРИН,
Тыва АССР-ниң Культура министерствозунуң методизи.

Узбек өөнүктеривис

Амгы үениң кижилери—бистиң маадырывыс

Партия болгаш чон биске, совет чогаалчыларга, коммунизмни тудуп тургузарының хөрээнге бердинген демиржүжүктү тутсуп берген. Ол демир-үжүктү чон ажылгап, чүректеривисте чогаадыкчы хөй-аттың оттары кыптыкнаң, чон мурнунга улуг харысалгавысты бүрүнү-биле билип турар бис. Партияның XXIV съездизинге Л. И. Брежнев илеткеливге мынча дээн: «Совет литератураның болгаш уран чүүлдүң ажылдакчылары Коммунистиг партияга кижизиттиргеннер: олар бодунуң чонунуң ажыл-хөректери, үзел-сагыжы-биле чарылбас харылзаалыг чурттап турарлар, оларның чогаадыкчы салым-хуузу социалистиг Төрөөн чуртундан ажыглаңмас».

Узбек прозаның хөгжүлдеан кончуг шапкынчаан. Чаа романнар, тоожулар, чечен чугаалар, очерктер шуут-ла бүдүн библиотеканы иштеп болур диле хөореди эвес, боор. Литератураныста кацнаттынган хоочун гвардиябиле чергелештир салым-чаяанныг аныяк чогаалчылар хөйү-биле немешкен. Хоочундаа, чалыы-даа салгалдың төлөөлекчилери социалистиг реализмниң принциви-биле чогаалдарын бижип турарлар.

Күш-ажыл кылып турар кижини, ооң сагыш-сеткилиниң эң бедик көдүрүүшүнүүнүң үезинде шинчилеп, өөренип көөрү, ооң социалистиг Төрөөн чуртунга ынакшылын, партияның болгаш чонунуң хөрээнге бердингенин, интернационалчы чоруккa шынчызын илередири — совет чогаалчының чогаадыкчы ажылының кол үндезини болур ужурлуг. Моңу чугаалап тура, дараазында чогаалдарда классиктиг овур-хевирлерни сагынмас аргажок. Ш. Рашидовтуң «Шуургандан күштүг», «Күштүг чалгыг» деп романнарында Айкиз биле Алимджана, Пулат биле Бахор, А. Каххарның «Эрес кыс Саида» деп тоожузунда Саида, Үйгунуң «Хурриат» деп шинзиниде Хурриаттың овур-хевирлер амыдыралдан үнгеннибиле болгаш кижизиг шынчызы-биле каш-каш салгалдың номчукчуларынга үлегер-чижек болуп турарлар.

С. Ахмадтың, И. Рахимниң, В. Карповтуң, С. Азимовтуң, Ш. Алядиниң, П. Кадыровтуң, А. Якубовтуң, Б. Пармузиниң, У. Умарбековтуң, Т. Пулатовтуң, М. Кариевтиң болгаш өске-даа хөй чогаалчыларның чогаалдарында совет инитилелдиң мурнакчы кижилериниң чаагай ажылхөректерин, демиселин шынпыы-биле чуруп көргүскени чедишкинивис болур.

Узбек проза чогаалдарының эң дээрелериндe авторларның чонунуң амыдыралы-биле ханы харылзаалыын, бижип турар болуушкуннарны ыяк билирин, маадырларының мөзүшынарын шинчилеп алганын демдеглөөри чугула. Ындыг чогаалдарның бирээзинге Аскар, Мухтарның «Чинара» деп романы хамааржыр. Чогаалдың кол маадыры Ачилла-Бувада чонуң национал чаңчылдары-синниккен болуп турар. Маадырның чалыы вазыны революцияның чалбыжынга, совет эрге-чагырганы бижыглаарының демиселинге эрткен. Ооң уруглары болгаш уругларының уруглары республиканың ажыл-агыйларының янзы-бүрү адырларында ажылдап чоруур.

Совет Армияның амыдыралын эки чырытканы-биле Совет Эвилелиниң Маадыры, чогаалчы В. Карповтуң «Мөнге тулчуушкун» деп романы вомчукчуларга сураглыг.

Пролетаржы интернационализмни, улустарның наймыралын, эвы-дуңмалышкы эвин чырыткан чогаалдар көвүдеп турар. Сөөлгү чылдарда көстүп келген Ф. Файзиниң «Ооң ады Кижи» деп романы чонунуң улуг хүнүүткелин чаалап алган. Чогаалда болуушкуннар амыдыралга шыпап-ла болган. Ташкент чурттуг дарган Шамахмудов кадайы Бахри-биле дайынның кадыг-дошкун чылдарында өскүс калган 14 янзы-бүрү нация уругларны азырап алганнар. Бо дээрге дайынга удур интернационалчы шииткел-дир.

Бистиң прозавыстың өзүлдезинге көскү илигни төөгү болгаш революция темаларына бижиттинген чогаалдар берип турар. Чогаалчы М. Шевердиниң «Өлүмнүг чеди алдаг» деп романында Чөөн чүктүң чурттарынга болуп турган политиктиг демиселди чидин-биле сойгалап көргүскен. Төөгү болгаш революция темаларынга бистиң чогаалчыларывыс М. Исмаили «Даң хаазында Фергана», А. Удалов «Шыдамыккай чоруктуң ала», каракалпак чонуң эртин келген оруктарын болгаш революцияга киржилгезин көргүскен Т. Каипбергеновтуң «Каракалпактың кызы» деп чугаалдары хамааржыр.

Республиканың хоочун орус чугаалчызы С. Бородиниң «Самарканд кырында сылдыстар» деп эпопеязы үениң байдалын чугаалчы кижи канчаар өөрүзүе чогуурул дээр айтырыгга хамаарыштыр үлегер-чижек болуп турар. Ындыг-даа болза, идейлиг утказы болгаш уран-чечен кыдыра чугаалдарга бо-ла таваржы бээривис хомуданчыг.

Сөөлгү чылдарда бистиң шүлүкчүлеривистиң бижээн чугаалдарының адын адап, түнүзөри-даа берге боор. Ол дээрге, чүс-чүс шүлүктер, овон шүлүглелдер — кижилерниң сагыш-сеткилиниң агымнары, бодалдары, күзел-соруктары-дыр!

Поэзияның чогум эртинелерин Узбекистанның Улустуң шүлүкчүзү Үйгун биске белекке сөңнээн. Совет кижиниң сеткил-хөөнүн илереткен, ооң лириктиг шүлүктери суратжаан. Бо хүннерде делегейниң булуң бүрүзүнде билдингир кайгамчыктыг Зульфиявыстың одуруг бүрүзүнден үениң язык тыныны хадымырлап турар. Онза чедишкин бистиң хоочун шүлүкчүлеривистиң бирээзи Миртемирге таварышкан. «Лениниң хүлүмзүрүү» деп ооң шүлүктериниң чыыдызын ховар эртинеге дөмейлеп болур. Р. Бабаджан узбек поэзияга бодунуң тускай үнүн, аялгазын эккелген. «Дириг суг» деп ооң шүлүглели хөйнүң кичээнгейин хаара туткан.

Хевириниң болгаш уранчечен аргалар-биле бижиттингенинин, көдүрүп турар айтырыларының чаазы-биле ук чогаал өскелерден ылгалын турар. Амыдыралга ынакшылбиле долдунган хөөннер сиңниккен шүлүктерлиг Мирмухсиниң чугаалдарында лирика биле публицистика кол дазылдар болуп турар.

Бистиң чугаалывыста салым-чаяанныг аныяктарны адаваан баар арта чок. Бистиң одуруувуста боттарының үнү-биле боттарының делегейде болуушкуннарны угаан билири-биле А. Арипов, А. Файнберг, Д. Камал, Р. Фархади, У. Хашимов, М. Кариев, С. Караматов, К. Хакимов, Н. Худайберганов болгаш өскелер-даа каттыжып келгеннер.

Узбекиставның чогаалчылары эвээш эвес чедишкиннерни чедип алганнар. Чедишкиннерге чоргаарлангаан, оожургаар болза частырыг үнер. Мурнувуста—чаа оруктар, ындыг болганда узбек чогаалчыларның чаа номнары ол, оларның маадырлары тоску бөөн чылдың ажыл-ишчи кижилери болур.

Камил ЯШЕН,
Узбек ССР-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар черниң даргазы.

Львов театры Москвага

Бистиң хөй национал-дыг чуртувустуң аңгы-аңгы хоорайларының театрларының аразында харылзаа улам бызыгып турар. Совет республикалар шуптузу эң дээре шиилерин бот-боттарынга көргүсүп турар. Москвага бо чайын театр сезону дыка солун болуп келген. Львовтуң курениң академиктиг Н. Заньковецкая аттыг украин театры база-ла Москвага кээп көргүзүүн кылган. Ол 10 шиини — Чеховтуң, Леся Украинканың, Карпенко-Карыйның болгаш өске-даа авторларының чогаалдарын көргүскен.

Ол баштай-ла А. Корнейчуктуң «Украинаның ховуларында» деп шиизин көргүскен.

ЧУРУКТА: шииден үзүндү. (Солагай талазындан оң талаже): Тарас ирей — ССРЭ-ниң улустуң артизи Б. Романицкий, Остап ирей — ССРЭ-ниң улустуң артизи В. Яременко, Чеснок — артист В. Расстальной.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Шынары

Э К И

Черби сес чыл школазының септелгези шынарлыг чоруп турар. Ону школаның ажылагый эргелекчизи Николай Медведев эки удуртып, техниктиг ажылчыннарның ажылга организастыг чоруун чедип алган. Ол ам бо школада чеди чыл ажылдап турар, ажылынга кызымак болгаш негелделиг кижи. Ынчангаш ону эш-өөрү хүндүлээр.

Павел Трофимов алаан хөй печкаларның септелгезин кылган. Оон аңгыда школада бус-биле чылыдар системаның септелгезин бо чылын эки чоруткан.

Школа септелгезинде Валентина Волкова, Дарья Рокошникова, Фая Окладникова олар идепкейлиг киришкен.

Р. ОЧУР-ООЛ.

Чонга солун кылдыр

Профавилел организациялары чонуун культурлуг дыштанылгазынче чугула кичээнгейни салып турар. Облпрофчөвүлелге хамааржыр алаан хөй культура албан черлери бар. Оларның иштинде «Тиилелге», «УТКА 25 чыл ооң» совхозтарның Культура бажыңнарын болгаш Тандыда Күрүвенин дуржулга станциязының клубун эки ажылдыг деп санап болур. Ол Культура бажыңнарында болгаш клубта чорудун турар ажылдар хөй талалыг, олар чонуун культурлуг дыштанылгазын хандырарынче уланган. Ында уран чүүлдүн янзы-бүрү бөлүмнери ажылдап турар. Часкы тарылга, чайгы сиген, күскү дүжүт ажаан алышкынының үелеринде турум агитбригадалар доктаамал ажылдап турар. Ылангыя, Тандыда «Тиилелге» совхозтуң «Тараажы» деп агитбригадалы эки ажылдыг. Бо агитбригада часкы тарылга үезинде «Тиилелге» совхозтуң девискээринде тараажыларга солун программалыг концертти көргүскеш, ол-ла совхозтуң кожалары «Элегес», «Межегей» совхозтарның ажыл-ишчилеринге база чорааннар. Агитбригаданың солун концертин чон сонуургаан. Чоокта чаа «Улустарның улуг найыралы» деп кинолекцияны «Тиилелге» совхозтуң культура активчилери Культура бажыңынга эрттирген. Аная хөй чон чыылган. Ол кино-лекцияга Совет Эвилелинде чурттап турар улуг, биче акы-дуңма улустарның быжыг найыралын, совет эрге-чагырганы канчаар тургускаанын, Адаччуртуң Улуг дайынында немец-фашистиг өжелекчилерге удур оларның чангыс эптиг демиселин болгаш бөгүнгү күш-ажылчы найыралын хөй-хөй чижек, фактылар-биле көргүзүп турган, оны тодаргай тайылбырлаан. Шак мынды хемчеглерни доктаамал чорудуп турары күзенчиг.

Б. КЕНЕШ.

56-гы көште хайымнашкан

РЕЙКЬЯВИК. (СЭТА-ның тускай корр. А. ЕРМАКОВ). Хөл-шыдыраа талазы-биле бирги чер дээш маргылдаанның оң ийги салыы хайым боон доостур дугайында специалистерниң чугаалап турганы шын болган. Фишер болгаш Спасский олар соңгаарлаткан оң ийги салыгның уламчылаашкынынга кайызы-даа он беш көп кылган. Ийи таланың туруштары быжыг болган. Делегей чемпионунуң туружу Фишерниң туружундан дудак чок апарган болгаш гроссмейстерлер тиилелгени чедип алырының аргазын тыварын орадашсаа-даа, бүдүн чартык шак ойпааш, мерзелерни болгаш тергелерни солушкан соонда хайым-дыр деп чөпшээрелеп кеппер.

Ам маргылдаада бо Фишер «мурнап, 7 : 5 с апарган. Он үшкү саль —августуң 10-да ал

ТЕЛЕВИДЕ

АВГУСТ 11-ДЕ
МОСКВАДАН

15.00—Дамчыдылгалар программазы. 15.05—Школачыларга. «Артекте» пионерлерниң V Бүгү-эвилел слёдунда. 15.35—«Цирк оттары» 16.15—«Кадыкшылга». Эртем-тайылбырлыг программа. 17.05 — Өөнүт телекөргүзүү. А. Н. Островский—«Баштак кижилер». Телешиин. 1-ги кезээ. 18.00—«Ye». Информастыг программа. 18.30—Өөнүт телекөргүзүү. А. Н. Островский—«Баштак кижилер». Телешиин. 2-ги кезээ.

КЫЗЫЛДАН

19.20— Телемедээлер. (Тыва дылга). 19.40 — Документалды фильм. 19.50— **Тудугжу хүнүнге тураскаатка дамчыдылга** (тыва, орус дылдарга). 20.30— Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

20.40—«Тевиг! База катап тевит!» Уран-чечен фильм. 22.10 — Өөнүт телекөргүзүү. **«Дириг амытаннар оранында».** 23.00—23.30—«Ye». Информастыг программа.

АГААР

Бөгүн республикага бүргеп, аязыр, чамдык черлерге чаъс чаап, диңмирээр. Барын угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температуразы даглыг районларга 17—22, арткандарынга 23—28 градус чылыг болур.

Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Чөөн чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 3—7 метр чедер. Агаарның температуразы 23—25 градус изиир.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

К. РАХМАНОВ.

ТӨРӨӨН ЧЕРИМГЕ

Урючинаның ак-чайт чечээ сеткилимни шонувуттуң,
Улуг эвес торгу хаттан кырың орта эстедийин.
Кара бажым чазай туткан эргимнинг холу-биле
Кайгамчыктыг аккыр хөрээң хоюшнады сүйбап көрейн...
Өөрлешкеш, караан баеыр сылдыстарның аразында
Өткүт үнүм чалгыг болуп ужугуп чор. Дыңнадың бе?
Урючинаның ак-чайт чечээ — эргим кыс дег шиник-тир сен.
Уяранчыг ынакшылдың сарымына алысканым ужуру чүү?
Арыкчыгаш эрин-биле базып ордум, каттырган суг
Ак-көк дээрниң сылдыстарын чуруп ап-тыр.
Урючинаның ак-чайт чечээ — ыпаам чечээ
Уруг эжим чажын орта улай өөрүп берейин бе?
Чазын ындыг: ногаан, ак дээш үзүүн-бүрү
Чараш өөнер чаңгыс кылдыр каттыжа бээр
Ындыг шырай сээңни чүве, төрөөн черим
Ынаам-биле базып чор мен. Көрүп көр даан.

Урючина — абрикос үнер үнүш.

А. АРИПОВ

А В А М Г А

Суурумга четпээнден бээр үр-ле болдум.
Сураам дыңнааш, күжүр авам хөлзеп, дойлуп,
Почтачыны манавышаан, орук ууниче көрүп алган
Бодалдары шуурганалып турганзыг-даа...
Аанакайын оглу менден чагаа чок боор.
Аткан даккы карак шиммейн уткуп алыр.
Хөрек-чүрээ бүзүрелден сорук кирген
Хөөкүй авам мээн уумче хүннүн-не көөр
Сеткилинде оглуң мени эргеледип, чассыдар сен...
Чеде бээр мен. Хөглүг шакты мана-ла, авай...
Суурумга дүжер шагым чоокшулады —
Сурун салгын бажым дүгүн суйбап чору...

Монгуш ДОРЖУ очулдурган.

Кара далайның чаа чурттакчылары

Ону самолёт-биле Соңгу Америкадан эккелген. Ырак оруктуң оп эки эрткен болгаш чаа черлерге дүрген чаңчылыш, таарымчалыг чурттап, күжүн немей берген. Чаа көжүкүүге амгы ооң чаа чурттунга — Украинага июньнуң изин-даа, январьның соогуда хора чедирбээн.

Шыдамык, чүве тоовас ол көжүкчү кымыл ынчаш? Ону ала-буга дээр, ындыг балык аан, а орустап ону — окунь дээр болгай. Бистиң хемнерде ала-бугаларывыс-биле — сөөгү хөй оонак балыктарывыс-биле ол ырак төрел болуп турар болза-даа, оларның аразында дөмейлежир ниити чүве черле эвээш. Америкадан келген ала-буга — улуг балык, 12 килограмм чедип турар, бир черге 50 хире чоргулаар. Оон амдавын бедик үнелеп турар.

— **Ону бээр көжүрүп алырын канчаар боттандырганыл?**

— Бот-боттарының аразынга солужарының чуруму-биле ССРЭ-ниң эртемденнери америк ала-бугазының үүргенелерин, байлаңнарын Совет Эвилелиниң суг шыгжамырларынга өстүрүп чаңчыктырары-биле АКШ-тан ап алган чүве — деп. Далай балыының ажыл-агыйының болгаш океанографияның Азово-Кара-далай эртем-шинчилел институдунуң Одессада салбырының директору, биология эртемнериниң кандидады Аркадий Кротов чугаалап турар. 1970 чылдың сентябрьда Кара далайга Каролино-Бугаз районунга баштайгы бөлүктүң —682 байлаңын салып киргеен.

1971 чылда океан ындыдан көшкеннерни ап чораан самолёт туманныг болганының хараазы-биле Одессага барып хонуп шыдаваан, Херсонга хонупкан. Ынчангаш байлаңнарның ийги бөлүү Кара далайга четпеен. Днепр-Бугтуң эземинге чурттаар ужурга таварышкан. Ынчангаш далай ындының ала-бугазы далайда-даа, хем ээземиндеда чурттап турар болу бергеен. Ол ийниниң кайызы аңаа эки таарымчын шаг-үе көргүзе бээр.

— **Ынчаарга Днепрде суг арыг, а Кара далайны дуустуг ышкажыгай, ону канчаарыл?**

Ол балыктың шырак мөзүзүнүң бирээзи болза арыг суглуг хөлге болгаш хемгедаа, далайдар болгаш океаннарга-даа эки чурттап шыдаары болур. Ихтиологтарның ол балыкты шилип алганының чылдагаанларының бирээзи харын ол болгаан. Ужур чүл дээрге, бистиң чуртувустуң мурнуу чүкте суг шыгжамырларынга далайга чурттаар болгаш, үүргенелээр дээш хемперже чоруй барбас «эккелгеен» балыктар херек болуп турар чүве болгай.

— **Америк ала-буганың ол ындыг шыдамыын ооң ажыктыг үүлдериниң бирээзи диңнер. Ындыг болганда, ооң өске-даа ажыктыг шыпарлары база бар ирги бе?**

— Ийет ындыг. Кыс ала-бугага 5 миллион чедир үүргене бээр. Мындыг чижектиг көргүзейн: Калифорнияже көжүре бергеен, 500 ала-бугаа оң чыл болганда Оожум океанының эринин дола бергеп, ынчангаш аңаа балыктаар арга тыпты бергеен. Ала-буга температура чайгылыышкынарын эки эрттирер, дүргеен өзүүчел болгаш аажок улуг болгулаар.

— **Америк чурттуглар бистиң сугларывыста кандыг туруп турарлар ирги?**

— Эки. Эрткен чылдың күзүүнде оларның бирээзиниңне деңаизи 500 граммдан өрү болу бергилээн болган. Оларны далайже киирип турда, ортумак деңаи 30 грамм турган чүве болгай.

Чаа уксаанның балыктарын таарыштырып өөредип алырының дүржулгазы бисте бар. (ПМА).

Хензиглерге

Бичиилерге ном үндүрер «Уруглар делегейи» деп черни тургусканындан бээр ам 15 чыл болган, ону ам «Малыш» деп адап турар. Ында парлап турар номнар шуптузу школа назыны четпээннерге уругларга болгаш бичии школачыларга таарыштыыган. Баштай ол ном үндүрер чер чылда 50—60 аттың номун үндүрүп турган, а ам — ыллың-на 42 миллион кезек тиражтыг 400 аттың номнарын үндүрүп турар.

Бо ном үндүрер черниң автор активи хөй — муң ажыг чогаалчылар. Оларның аразында сураглыг уруглар чогаалчылары: С. Михалков, А. Барто, А. Алексин, Ю. Яковлев. Оларның-биле кады улуг кижилерге чогаал бижиир чогаалчылар база ажылдап турар, чижээ, М. Алексеев, А. Софронов, С. Смирнов болгаш өскелер-даа.

«Малыш» ном үндүрер чер В. И. Лениниң дугайында номнарны үндүрүп турар, оларны бичии номчукчулар улуг сонуургаарлар. «Пионерлер — маадырлар». «Октябряттар—дидим ооллар», хамааты дайынның дугайында «Даайның медалы». «Бистиң полководчуларывыс», «Найыралдың өг-бүлезиниң тоолдары» дээш номнар уругларга аажок солун, билдингир болу берген. Тоолдарга ССРЭ-ниң улустарының, Вьетнамның болгаш Индияның улустарының, делегейниң өске-даа чурттарының улустарының тоолдары кирип турар.

Гримм акылышкыларының, Ш. Перронуң тоолдары, Пушкиниң, Л. Толстойнуң, Некрасовтуң, Есениниң болгаш өскелериниң-даа чогаалдары уругларга ном үндүрүлгезинде хөй черни эзлеп турар.

«Космостуң болгаш ооң шинчилелиниң дугайында номнарны уруглар улуг сонуургаан номчуурлар. Уругларның күш-ажылчы кижизидилгезинге холбаштырган номнарже улуг кичээнгей салдынган.

Ном үндүрер черниң ном продукциязын чүгле Совет Эвилелинде авес, харын даштыкы чурттарда база улуг сонуургаан турар. Оларны ГДР-ниң, Польшаның, Румынияның, Индияның, Финляндияның... уруглары номчуп турарлар.

— «Малыш» ном үндүрер черниң чаныңга школа назыны четпээннерге библиотека организастаарын планнап турар — деп. ук ном үндүрер черниң эргелекчизи Н. Поливин чугаалап турар. Ол болза бичии номчукчуларның сонуургалын болгаш негелделерин илередириниң бир янзы «лабораториязы» болур.

(ПМА).

Кемеровода чаа өөредилге чери

Аъш-чем үлетпүрүнүң Кемеровода чаа технологтуг институдунга 750 студентилер ам өөренип эгелээр. Ындыг хевириниң өөредилге чери — чурттуң чөөн талазынга кара чаңгыс ол болуп турар, ынчангаш дүргеп хөгжүп турар харын-на ол районнарга тускай эргелекчилерни институт белеткээр.

Институттуң амыдыралын неделялап санап болур, ынчалза-даа ол болза Кузбасста алдаржый берген. Конкурс чарлаарга бир орунга-ла үш кижи келгеен. Ол болза аңаа кижилерниң сонуургалдынын айтып турар-дыр.

(СЭТА-ның корр.).

Эжиндирип база ужудуп чоруур бажың

Ленинградта Витебск проспектиде көстүп келген бажыңнарның архитектура овур-хевириниң дугайында ленинградчыларның чаңчыл болган бүгү бодалдарын шуут-ла «буза тевискен». Чаа чүве... ийи даклыр боодал линза-шил хевирлиг. Бо болза Шенеллде төлевилээщкиниң зона эртем-шинчилел институдунуң (ЛенЗНИИЭП-тиң) конструкторларының болгаш төлевилекчилериниң чогааткан чаа чүүл-дүр.

Невада хоорайның эрги архитектура стилиниң талалакчылары дүвүревейн барып шыдавас: линза аңаа түр үеде «кинр бижиткен». Армоцемент чүүлдерден кылган көжүп чоруур ындыг бажыңнарны Соңгу чүктүң кижи чедери берге районнарынга ажылаар. Бажыңнарның баштайгы хевирин институттуң бүдүрүлге базазында шенеп көрүп турар.

Чаа чуртталга бажыңын ыяш кезикчилери, шинчилекчилер, ивичилер ажылдап болур, ындыг линзалардан тудугжулар суурунуң «проспектилерин» тургузуп болур деп, төлевилелдиң авторлары санап турар.

Конструкторларның шилип алганы линза янзылыг хевирга чылыгны хевээр-арттырарынга өң таарымчалыг. Төлевиледдиң авторларында өске бодал база бар: ханалар-карттарның саналжылгазын кылыр үезинде дагаа чүүргазының хавының «конструкциязын» ажыглаан, ооң бедик быжыны эң эвээш сапныг тудуг материалдары-биле хандыртынын турар.

Ындыг бажыңнарның тудуунга үнер күш-ажылы, өртек-үнези, материалдыг чарыгдалы чаңчыл болган хевириниң тудугларынындан бүдүн чартык катап эвээш.

Бажыңнар-линзаларны вертолёт-биле эң ырак черлерге чедирип болур (олар дөрт тонна чедир деңзилиг), курган черге болгаш сугта сөөртүп чедирип ап болур. Ленинградчыларның бо онза бажыны дөжек негевес, ону тулаага, хар кырынга, монгеле доң чыдар черге тургузуп ап болур.

Аная эвес бажың-квартира 30 дөрбелчин метр шолдуг болгаш бүгү-ле таарымчалыг үүлдери бар. Карттарның конструкциязы комплекстерге бажыңнарны доораан тудуштурар аргаяы берип турар.

Ленинград.

В. ГАНШИН,
(СЭТА-ның корр.).

АК-ДОВУРАК ХООРАЙНЫҢ № 4 ПРОФЕССИОНАЛ-ТЕХНИКТИГ УЧИЛИЩЕЗИ

1972—1973 ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНДА СУРГУУЛДАР ХҮЛЭЭП АЛЫРЫН ЧАРЛАП ТУР

Сургуулдарны дараазында мергежилдерге өөредир:

Электромонтёр-септекчилер, слесарь-септекчилер, слесарь-автосептекчилер, калбак мергежилдиң арыглаакчылары, шеверлекчилер. Кайы-даа мергежилге өөренирининиң хуусаазы 2 чыл.

Училищеге 15—17 харлыг ооллар, кыстарны хүлээп алыр. Автослесарьның мергежилинге 7—8 класс доосканнарны, өске мергежилдерге 8 класстан өрү билиглиг кижилерни хүлээп алыр. Даг байлаа арыглаар мергежилдин бөлүүнге 16 харлыг ооллар хүлээп алыр.

Сургуулдар бүдүрүлге практиказы эртип турар үеде ажылдап алган акшазының 33 хуузун боттарынга алыр. Училищени доосканы сургуулдарны «Тыва даг-дугу» комбинаттың цехтеринге болгаш «Тыва даг-дугу» тудуг эргелединиң участоктарынга ажылдаары-биле чорудар.

Училищени кончуг эки доосканы сургуулдарны техникумнарже, азы мергежилиниң аайы-биле өске черлерге өөренирин уламчылаары-биле чорудар.

Училищеге кирген сургуулдар өөредилге херекселдерин: кыдыраштарны, демир-үжүктерни, карандаштарны, готовальняны, шугумнарны болгаш спортчу хевин бодунга алгаш келир.

Сургуулдар училищеге кирип турар үеде оларның адаелери билдириишкин-хүлээлгеге ат салыр. Билдириишкинге дараазында документилерни кожар:

Сес классты доосканының дугайында херечилел (бодун), **төрүттүнгениниң дугайында херечилелди азы паспортту, келдириишкин херечилелин азы шериг биледин, № 286 хевириниң эмчи шынзылгазын, школадан азы ажылдап турган черинден характеристиказын, 3х4 см хемчээлдиг дөрт фоточурукту.**

ДИРЕКЦИЯ.

КИНО

АВГУСТ 11-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Кара консулдуң олгеш» 9.50, «Ак кадынның көжу» 11.45, 13.30, 15.15, 17, 18.45, 21 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Киночыынды. 10; «Дезин чоруур деп турда» 14.35, «Ойлаттырган аъттарны боолап турары шын бе?» (1-ги, 2-ги кезектери) 16.10, 18.30, 20.50 шактарда.

«ВОСТОК»: «Хольцауге» операциязы 15, 17, 19, 21 шактарда.

«ПИОНЕР»: «От, суг болгаш чес хоолайлар» 9.13, «Мультфильм» 11, «Сеп болгаш мен база бичии Париж» 15, 17, 19, 21 шактарда.

Колхоз, совхозтарның кичээнгейинге

Өрүмнеп наскан кудуктарны 1972 чылдың ийиги чартыында болгаш 1973 чылда септээринге чагырларын чогуур ийунде кииргилээн турарын колхозтар, совхозтар удуртукчуларындан «Тыва суг-тудуг» трезиниң тудуг-монтаж эргелели дыңнадып тур.

Адрес: Кызыл хоорай, Горная кудумчузу, 28, «Тыва суг-тудуг» эргелели.

«ТЫВА СУГ-ТУДУГ» ТРЕЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакториун 24-63, редакторнуң орулакчыларының 35-24, пропаганда килдизинин 23-54, харылсалгалыг секретарының 23-35, партийжи ажыларал килдизинин 37-13, культура килдизинин 23-54, өөрө ажылагый килдизинин 21-47, үлетпүр килдизинин 22-64, чагаа килдизинин 41-27, информация база совет тургузуг килдизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун кедбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң чанында Тыванын ном үндүрер черинин республика типографиязы (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу 1). ТС — 00866